

PRZYPADEK JANUSZA NIEDŹWIECKIEGO

A stylized, high-contrast portrait of Janusz Niedźwiecki, rendered in shades of brown and black, occupies the left side of the cover. The background is a textured, deep red color.

WZLOT I UPADEK
POLSKIEGO AGENTA
WPŁYWU KREMLA

ANTON SHEKHOVTSOV

Special
EPDE series

Know. Understand. Deconstruct.

Edycja:

Europejska Platforma Demokratycznych Wyborów
www.epde.org

Odpowiedzialny za treść:

Europäischer Austausch gGmbH
Erkelenzdamm 59
10999 Berlin, Niemcy

Reprezentowana przez:

Stefanie Schiffer

EPDE jest wspierana finansowo przez Unię Europejską

Funded by
the European Union

oraz przez Federalne Ministerstwo Spraw Zagranicznych Niemiec.

Federal Foreign Office

Wyrażone tutaj opinie nie muszą odzwierciedlać opinii instytucji finansujących EPDE.

ANTON SHEKHOVTSOV

WZLOT I UPADEK
POLSKIEGO AGENTA
WPŁYWU KREMLA:
PRZYPADEK
JANUSZA
NIEDŹWIECKIEGO

Skróty

ABW	Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego	Polska
AfD	Alternative für Deutschland (Alternatywa dla Niemiec)	Niemcy
ECAG	Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych	Polska
ECDHR	European Council on Democracy and Human Rights (Europejska Rada na rzecz Demokracji i Praw Człowieka)	Polska
EFDD	Europe of Freedom and Direct Democracy (Europa Wolności i Demokracji Bezpośredniej)	Organizacja międzynarodowa
ENEMO	European Network of Election Monitoring Organisations (Europejska Sieć Organizacji Monitorujących Wybory)	Organizacja międzynarodowa
FDG	La Fondation pour la Démocratie et la Gouvernance (Fundacja na rzecz Demokracji i Sprawowania Rządów)	Belgia
ICES	International Expert Centre for Electoral Systems (Międzynarodowe Centrum Eksperckie ds. Systemów Wyborczych)	Izrael
IFBG	International Foundation for Better Governance (Międzynarodowa Fundacja na rzecz Lepszego Rządzenia)	Belgia
NATO	North Atlantic Treaty Organisation (Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego)	Organizacja międzynarodowa
OBWE	Organizacja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (Organization for Security and Cooperation in Europe)	Organizacja międzynarodowa
ODIHR	Office for Democratic Institutions and Human Rights (Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka)	Organizacja międzynarodowa
OWP	Obóz Wielkiej Polski	Polska
PR	Partia Regionów	Ukraina
PSL	Polskie Stronnictwo Ludowe	Polska
RFM	Rossijskij Fond Mira (Rosyjska Fundacja Pokoju)	Rosja
SD	Szwedzcy Demokraci (Sverigedemokraterna)	Szwecja
UE	Unia Europejska	Organizacja międzynarodowa
UKIP	United Kingdom Independence Party (Partia Niepodległości Zjednoczonego Królestwa)	Zjednoczone Królestwo
WNP	Wspólnota Niepodległych Państw	Organizacja międzynarodowa
ZP OBWE	Zgromadzenie Parlamentarne OBWE (Parliamentary Assembly of the OSCE)	Organizacja międzynarodowa
ZPRE	Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (Parliamentary Assembly of the Council of Europe)	Organizacja międzynarodowa

Spis treści

Przedmowa	7
Wstęp	9
Nakreślenie kontekstu	11
Operacja „Dniepropietrowsk-1”: Janusz Niedźwiecki wkracza do akcji	14
Operacja „Dniepropietrowsk-2”: wątek brukselski	22
Niedźwiecki i partia Zmiana	26
Operacja „Odessa”	31
Dubler	39
Powrót na Ukrainę	48
W mrocznym świetle reflektorów	55
Praca na boku	59
Wnioski	63
Załączniki	64
Indeks nazwisk (wyłącznie osoby wymienione w treści raportu)	74
Sieć powiązań Janusza Niedźwiedzkiego w Ukrainie	76
Sieć powiązań Janusza Niedźwiedzkiego w Rosji	78

PRZEDMOWA

Ekspersi Europejskiej Platformy Demokratycznych Wyborów (European Platform for Democratic Elections, EPDE) od 2014 roku monitorują przypadki politycznie stronniczej międzynarodowej obserwacji wyborów. Definiujemy ten rodzaj „obserwacji wyborów” jako formę działalności politycznej wykonywanej przez międzynarodowe podmioty i mającej na celu wspieranie interesów poszczególnych polityków i sił politycznych poprzez stwarzanie pozorów wiarygodnego monitorowania procesu wyborczego. W skrócie, określamy to zjawisko jako „sfingowaną obserwację”, która ignoruje powszechnie obowiązujące standardy międzynarodowej obserwacji wyborów określone w podstawowych dokumentach takich jak „Deklaracja zasad międzynarodowej obserwacji wyborów oraz Kodeks postępowania międzynarodowych obserwatorów wyborów”, przyjętych w 2005 roku przez szereg instytucji, w tym Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (ZPRE), Komisję Europejską, Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (OBWE) oraz Sekretariat Organizacji Narodów Zjednoczonych (ONZ).¹

Ponadto, uznajemy „sfingowaną obserwację” za działalność *polityczną* ze względu na jej upolityczniony charakter. Podmioty zaangażowane w tę działalność dążą do osiągnięcia jednego lub więcej z następujących celów:

- tuszowanie oszustw wyborczych w oczach krajowej i międzynarodowej opinii publicznej;
- legitymizowanie procesów wyborczych uznanych przez społeczność międzynarodową za bezprawne;

1 “Declaration of Principles for International Election Observation and Code of Conduct for International Election Observers”, *Organization for Security and Co-operation in Europe*, 27 października (2005), <https://www.osce.org/odihr/elections/215556>.

- unieważnienie i osłabienie instytucji wolnych i uczciwych wyborów;
- unieważnianie i/lub relatywizowanie ustaleń wiarygodnych obserwacji wyborów;
- osłabienie pozycji rywali politycznych;
- budowanie sieci wpływów.

Ostatni punkt jest szczególnie ważny. Dowody zebrane przez EPDE na przestrzeni lat pokazują, że zaproszenia do udziału w politycznie stronniczych międzynarodowych misjach obserwacji wyborów są wykorzystywane przez reżimy autorytarne lub nieliberalne siły jako sposób na werbowanie sprzymierzeńców spośród przedstawicieli kluczowych instytucji demokracji europejskich - parlamentów, mediów, think-tanków, uniwersytetów, organizacji społeczeństwa obywatelskiego, itd. Chociaż nie wszyscy uczestnicy takich misji kontynuują współpracę z reżimami autorytarnymi, wielu z nich to robi i ostatecznie wikła się w sieci szkodliwych wpływów, które bezpośrednio lub pośrednio osłabiają i podważają europejskie wartości i instytucje demokratyczne.²

Niniejszy raport omawia konkretny przypadek polskiego działacza politycznego Janusza Niedźwieckiego i przedstawia szczegółowy opis tego, jak udział w pozorowanej obserwacji wyborów prowadzi do zaangażowania w jeszcze bardziej szkodliwą działalność sterowaną przez nieliberalne podmioty i/lub reżimy autorytarne.

2 Anton Shekhovtsov, "Conceptualising Malign Influence of Putin's Russia in Europe" (Washington: Free Russia Foundation, 2020), https://www.4freerussia.org/wp-content/uploads/sites/3/2020/04/Maligh-Influence_web_eng-5.pdf, s. 5.

WSTĘP

Na początku czerwca 2021 roku Dział Prasowy Prokuratury Krajowej opublikował komunikat prasowy o następującej treści:

„Na polecenie prokuratora Mazowieckiego Wydziału Zamiejscowego Departamentu do Spraw Przeszeczności Zorganizowanej i Korupcji Prokuratury Krajowej w Warszawie 31 maja 2021 roku funkcjonariusze Agencji Bezpieczeństwa Wewnętrznego zatrzymali Janusza N. [...]

Prokurator [...] przedstawił zatrzymanemu zarzut szpiegostwa na rzecz służb specjalnych Federacji Rosyjskiej przeciwko interesom Rzeczypospolitej Polskiej kwalifikowany z art. 130 par. 1 kk.

Czyn ten zagrożony jest karą do 10 lat pozbawienia wolności.

W trakcie czynności procesowych przeszukano miejsca zamieszkania Janusza N. oraz siedziby związanych z nim podmiotów. W toku działań zabezpieczono pieniądze o równowartości ponad 300 tysięcy złotych [ok. 65.485 euro] oraz dużą ilość nośników danych. [...]

W toku śledztwa prokurator ustalił, że podejrzany prowadził aktywność na rzecz Federacji Rosyjskiej, którą nasilił po tym jak wcześniej pod zarzutem szpiegostwa zatrzymano jego współpracownika. Janusz N. na zlecenie osób działających na rzecz rosyjskiego wywiadu, próbował nawiązać kontakt z polskimi oraz zagranicznymi politykami, w tym pracującymi w Parlamencie Europejskim. Podejrzany prowadził swoją działalność na terenie Polski, Unii Europejskiej i innych krajów, która wpisywała się w rosyjskie przedsięwzięcia propagandowo-dezinformacyjne podejmowane w celu osłabienia pozycji Rzeczypospolitej Polskiej w UE i na arenie międzynarodowej.”³

3 „Areszt za szpiegostwo na rzecz obcego wywiadu”, *Prokuratura Krajowa*, 10 czerwca (2021), <https://pk.gov.pl/aktualnosci/aktualnosci-prokuratury-krajowej/areszt-za-szpiegostwo-na-rzecz-obcego-wywiadu/>.

Chociaż Prokurator Krajowy RP nie ujawnił pełnego nazwiska podejrzanego, wszystkie dowody wskazywały na to, że był nim polski obywatel Janusz Gabriel Niedźwiecki.

Zachodnia regresywna lewica nazywała Niedźwieckiego „działaczem pokojowym”⁴; autorytarny reżim Aleksandra Łukaszenki na Białorusi określał go mianem „dziennikarza” i „działacza obywatelskiego”⁵; a rosyjskie prokremlowskie media nazywały Niedźwieckiego „znanym obrońcą praw człowieka”⁶.

Niniejszy raport obala te fałszywe wyobrażenia i przedstawia drogę Niedźwieckiego od marginalnego działacza politycznego, poprzez koordynatora sfingowanych misji obserwacji wyborów i pośrednika w nawiązywaniu międzynarodowych kontaktów przez ukraińskich prorosyjskich polityków, do agenta szkodliwych wpływów rosyjskich. Jednocześnie, skupiając się na postaci Niedźwieckiego, raport odsłania fragmenty rozległej sieci kremlowskich i innych autorytarnych wpływów w Europie i poza jej granicami.

-
- 4 Monika Karbowska, “Political Persecutions in Poland”, *Defend Democracy Press*, 15 czerwca (2021), <https://www.defenddemocracy.press/stalinism-is-back-now-in-western-europe/>.
 - 5 „Naiboleje rezonansnyje suczai naruszenija praw cziełowieka w otdielnych stranach mira”, *Ministerstwo Spraw Zagranicznych Republiki Białorusi*, <https://www.mfa.gov.by/publication/reports/e424905d68e54d40.html>.
 - 6 Liudmiła Czertkowa, „Kontrrazwiedka Polski arestowała izwiestnego prawozaszczitnika kak „russkogo szpiona””, *Pravda*, 10 czerwca (2021), <https://www.pravda.ru/news/world/1621676-polsha/>.

NAKREŚLENIE KONTEKSTU

Pod koniec lutego 2014 roku, w szczytowym momencie masowych protestów, które przeszły do historii jako „rewolucja godności”, prezydent Ukrainy Wiktor Janukowycz zbiegł do Rosji. Po jego ucieczce Rosja zaanektowała Krym i rozpoczęła inwazję na wschodnią Ukrainę. Na tym tle prorosyjska Partia Regionów (PR) Janukowicza odnotowała dramatyczny spadek popularności. PR wygrała wybory parlamentarne w 2012 roku uzyskując 30% głosów, podczas gdy latem 2014 roku miała tak słabe poparcie, że praktycznie nie miała szans na ponowne wejście do parlamentu.

Ukraiński przedsiębiorca i jeden z głównych sponsorów PR Rinat Achmetow postanowił zmienić wizerunek partii, aby zachować wpływ na ukraińską politykę. W tym celu zwrócił się do amerykańskiego doradcy politycznego i lobbysty Paula Manaforta, który od 2005 roku doradzał PR i Janukowyczowi.⁷ Manafort przemianował partię na Blok Opozycyjny (Opozycyjny Blok), który zjednoczył wielu byłych członków PR. Podobno Manafort osobiście zatwierdził listę kandydatów Bloku Opozycyjnego startujących w przedterminowych wyborach parlamentarnych w 2014 roku. Pod względem politycznym nowa partia niewiele różniła się od PR: nadal była prorosyjska w orientacji polityki zagranicznej, wspierana i do pewnego stopnia kierowana przez bogatych przedsiębiorców, inwestujących przede wszystkim we wschodniej i południowej Ukrainie, a także w Rosji. Mimo to, z pomocą Manaforta, Blok Opozycyjny uzyskał w przedterminowych

7 Steven Lee Myers, Andrew E. Kramer, How Paul Manafort Wielded Power in Ukraine Before Advising Donald Trump, “The New York Times”, 31 lipca (2016), <https://www.nytimes.com/2016/08/01/us/paul-manafort-ukraine-donald-trump.html>.

wyborach 9,43% głosów, pozostając słyszalnym prorosyjskim głosem w ukraińskim parlamencie mimo wojny rosyjsko-ukraińskiej.⁸

Do 2014 roku wszystkie wybory prezydenckie i parlamentarne na Ukrainie charakteryzowały się liczną obecnością politycznie stronniczych międzynarodowych misji obserwacyjnych, będących przejawem działalności politycznej prowadzonej przez podmioty międzynarodowe i mającej na celu wspieranie interesów poszczególnych polityków i sił politycznych poprzez stwarzanie pozorów wiarygodnej obserwacji wyborczej. Szereg organizacji zaangażowanych w stronnicze misje obserwacyjne wysłało swoich przedstawicieli na Ukrainę. Poniżej przytaczamy nazwy szczególnie aktywnych organizacji realizujących sfinansowane misje wyborcze na Ukrainie w różnych okresach: Międzyparlamentarne Zgromadzenie (Państw Członkowskich) WNP (Rosja), Brytyjska Helsińska Grupa Praw Człowieka (Wielka Brytania), Międzynarodowa Organizacja ds. Obserwacji Wyborów (CIS-EMO, Rosja), Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych (ECAG, Polska), Eurazjatyckie Obserwatorium Demokracji i Wyborów (EODE, Belgia), Międzynarodowe Centrum Eksperckie ds. Systemów Wyborczych (ICES, Izrael) oraz Europejska Akademia Obserwacji Wyborów (EAEO, Belgia). Wszystkie te organizacje promowały interesy prorosyjskich i autorytarnych polityków oraz sił politycznych podczas wyborów na Ukrainie.

Podczas przedterminowych wyborów prezydenckich i parlamentarnych w 2014 roku odnotowano mniej liczną obecność politycznie stronniczych międzynarodowych misji obserwacji wyborów na Ukrainie, zwłaszcza w porównaniu z wyborami parlamentarnymi w 2012 roku. Jedynie przedstawiciele ECAG „obserwowali” wybory prezydenckie w maju 2014 roku, podczas gdy misja ICES uczyniła to podczas wyborów parlamentarnych w październiku 2014 roku. Spadek liczby politycznie stronniczych międzynarodowych misji obserwacyjnych w 2014 roku można wytłumaczyć dwoma głównymi czynnikami. Po pierwsze, wpływy sił prorosyjskich osłabły i były one najwyraźniej zbyt zdezorientowane, by zorganizować jakiegokolwiek wpływowe pozorowane obserwacje. Po drugie, w 2014 roku wielu członków poprzednich politycznie stronniczych międzynarodowych misji obserwacyjnych coraz bardziej angażowało się w „obserwowanie” nielegalnych plebiscytów na okupowanym przez Rosję Krymie i obszarach wschodniej Ukrainy, co

8 Michal Kranz, “Manafort Didn’t Just Consult for Russian-Backed Politicians in Ukraine - He Also Helped Them Form a New Party”, *Business Insider*, 18 listopada (2017), <https://www.businessinsider.com/manafort-russia-backed-politicians-ukraine-opposition-bloc-yanukovych-trump-2017-11>.

skutkowało zakazami podróży do regionów Ukrainy kontrolowanych przez prawomocny rząd w Kijowie.

W 2015 roku prezydent Ukrainy Petro Poroszenko objął sankcjami dziesiątki osób. Wiele z nich uczestniczyło w misjach „obserwacyjnych” na ukraińskich terytoriach okupowanych przez Rosję, a sankcje, obejmujące zakazy wjazdów, mocno ograniczyły fałszowanie obserwacji na Ukrainie. Jednak do czasu wyborów regionalnych jesienią 2015 roku politycy Bloku Opozycyjnego otrząsnęli się z zamieszania z 2014 roku i podjęli próby odzyskania władzy politycznej, zwłaszcza we wschodnich i południowych regionach Ukrainy.

Jednym z miast, w których przedstawiciele sił lojalnych wobec władz porewolucyjnych rywalizowali z siłami reprezentującymi „starą gwardię” z czasów Janukowycza, był Dniepropietrowsk (przemianowany w 2016 roku na Dniepr). Tam główna rywalizacja o fotel mera (prezydenta miasta) toczyła się między Borysem Fiłatowem, popieranym przez ukraińskiego przedsiębiorcę Ihora Kołomojskiego, a Ołeksandrem Wiłkułem z Bloku Opozycyjnego, popieranym przez Achmetowa. Partia Wiłkuła zwróciła się do zaprzyjaźnionych europejskich „obserwatorów wyborów”, których zadaniem miało być wsparcie informacyjne jego kampanii.

OPERACJA „DNE- PROPIETROWSK-1”: JANUSZ NIEDŹWIECKI WKRACZA DO AKCJI

Polski działacz polityczny Janusz Gabriel Niedźwiecki przybył do Dniepropietrowska jesienią 2015 roku jako koordynator misji obserwacyjnej zorganizowanej przez Międzynarodową Organizację Obywatelską „Inicjatywa Polityczna”. Był to najwyraźniej pierwszy udział Niedźwieckiego w międzynarodowej misji obserwacyjnej.

W latach 2001-2006 studiował filozofię na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w rodzinnym Olsztynie. Później zainteresował się polityką i wstąpił do młodzieżówki socjalliberalnej partii Ruch Palikota, założonej przez Janusza Palikota. W lutym 2012 roku, w wieku 32 lat, został przewodniczącym Ruchu Palikota w okręgu olsztyńskim.⁹ W 2013 roku partia została przemianowana na Twój Ruch; Niedźwiecki pozostał jej członkiem, ale pod

9 „Janusz Niedźwiecki szefem Ruchu Palikota w okręgu olsztyńskim”, *Gazeta Współczesna*, 14 lutego (2012), <https://wspolczesna.pl/janusz-niedzwiecki-szefem-ruchu-palikota-w-okregu-olsztyńskim/ar/5805191>.

koniec 2013 roku przegrał wybory na lidera partii w okręgu olsztyńskim.¹⁰ Porażka Niedźwieckiego prawdopodobnie zapoczątkowała jego wyobcowanie z Twojego Ruchu. We wrześniu 2014 roku wystąpił z partii i złożył zawiadomienie do prokuratury, w którym oskarżył kierownictwo swojej byłej partii, w tym samego Janusza Palikota, o przywłaszczenie dużej części państwowych subwencji.¹¹

Niedźwiecki krótko współpracował z agrarnym Polskim Stronnictwem Ludowym (PSL) i bez powodzenia startował w wyborach samorządowych w Olsztynie z ramienia PSL.

W lutym 2015 roku Niedźwiecki znalazł się w ugrupowaniu Zmiana, którego ideologia znacznie różniła się od projektu politycznego Palikota czy PSL. Zmiana została założona (ale nigdy nie zarejestrowana) przez prawdopodobnie najbardziej znanego polskiego działacza prokremlowskiego, Mateusza Piskorskiego. Pod koniec lat 90-tych Piskorski był członkiem polskiego neofaszystowskiego stowarzyszenia „Niklot”, lecz później dołączył do prawicowo-populistycznej Samoobrony Rzeczypospolitej Polskiej. Na początku lat 2000-ych, Piskorski zaczął odwiedzać Rosję i budować sieci kontaktów z rosyjskimi skrajnie prawicowymi działaczami o podobnych poglądach. W latach 2004-2005, Piskorski zaangażował się w politycznie stronnicy międzynarodową obserwację wyborów, wspierając interesy autorytarnych reżimów na Białorusi i w okupowanym przez Rosję Nadniestrzu. Rozwijając kontakty z - wówczas - główną rosyjską organizacją zajmującą się pozorowanymi obserwacjami wyborów, CIS-EMO, Piskorski założył w 2007 roku własną organizację - Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych (ECAG), która stała się polskim ogniwem w rozległej europejskiej prokremlowskiej sieci politycznie stronnicy międzynarodowej obserwacji wyborów.¹²

- 10 „Palikot: w gminach pracują działacze partyjni, trzeba reformy samorządu”, *Money*, pl, 8 grudnia (2013), https://www.money.pl/archiwum/wiadomosci_agencyjne/pap/arttykul/palikot;w:gminach;pracuja;dzialacze;partyjni;trzeba;reformy;samorzadu.182.0.1438134.html.
- 11 „Ochodzi z TR. „Palikot sprzeniewierzył wielomilionową subwencję””, *Wprost*, 16 września (2014), <https://www.wprost.pl/469028/odchodzi-z-twojego-ruchu-palikot-sprzeniewierzil-wielomilionowa.html>; Malwina Gadawa, „Prokuratura sprawdzi Twój Ruch - także kandydatkę na prezydenta Wrocławia”, *Gazeta Wroclawska*, 30 września (2014), <https://gazetawroclawska.pl/prokuratura-sprawdzi-twoj-ruch-takze-kandydatke-na-prezydenta-wroclawia/ar/3592033>.
- 12 Więcej na temat działalności Piskorskiego zob. Anton Shekhovtsov, *Russia and the Western Far Right: Tango Noir* (Abingdon: Routledge, 2018), s. 113-117.

Założenie w 2015 roku radykalnie antyamerykańskiej, antynatowskiej, antyunijnej i prorosyjskiej partii Zmiana było kolejnym krokiem w prokremlowskiej działalności Piskorskiego w Polsce. Kierownictwo partii łączyło działaczy lewicowych i prawicowych. Wiceprzewodniczącymi partii byli m.in. lewicowy komentator polityczny Jarosław Augustyniak, lider neofaszystowskiej grupy Falanga Bartosz Bekier, przedsiębiorca syryjskiego pochodzenia Nabil Al-Malazi popierający politykę Asada oraz członek prawicowo-populistycznej Samoobrony Konrad Rękas.

Ze względu na aktywne zaangażowanie ECAG w politycznie stronniczą międzynarodową obserwację wyborów na Ukrainie w poprzednich latach, można było się spodziewać, że Blok Opozycyjny zaprosi przedstawicieli tego centrum do obserwacji wyborów lokalnych w Dniepropietrowsku oraz innych miastach i regionach, którymi była zainteresowana ta partia. Piskorski i jego ECAG byli głównymi koordynatorami międzynarodowej pozorowanej obserwacji nielegalnego referendum na okupowanym przez Rosję Krymie (16 marca 2014 roku) oraz nielegalnych wyborów parlamentarnych w niektórych obwodach wschodniej Ukrainy (listopad 2014 roku). W konsekwencji, droga do kontrolowanej przez Kijów Ukrainy została dla niego zamknięta: jeśli nie z powodów prawnych, to sam Piskorski i jego ECAG stali się zbyt toksyczni nawet dla Bloku Opozycyjnego.

W związku z tym, przedstawiciele Bloku Opozycyjnego, zamiast nawiązać kontakt z Piskorskim, zwrócili się do łotewskiego prorosyjskiego aktywisty Sergejsa Błagoveščenskisa. W tamtym czasie przedstawiał się on jako obrońca języka rosyjskiego na Łotwie i wspierał nieistniejącą już łotewską partię polityczną Centrum Harmonii (Saskaņas Centrs), która twierdziła, że reprezentuje interesy Rosjan na Łotwie.¹³ Błagoveščenskis, choć mniej znany niż Piskorski, miał doświadczenie w uczestniczeniu i organizowaniu politycznie stronniczych międzynarodowych misji obserwacyjnych. W 2010 roku brał udział w misji obserwacyjnej CIS-EMO podczas wyborów regionalnych na Ukrainie.¹⁴ W tym samym roku zarejestrował na Łotwie własne stowarzyszenie „Inicjatywa Polityczna”, którego jednym z celów było „monitorowanie wyborów na poziomie lokalnym i międzynarodowo-

13 Siergiej Błagowieszczenskij, „Obraszczienije k dieputatam XI Siejma ot Centra Soglasija”, *blago.lv*, 16 grudnia (2011), <http://blagolv.blogspot.com/2011/12/xi.html>; Siergiej Błagowieszczenskij, „Łatwijskaja diemokratija w diejstwii”, *blago.lv*, 17 lutego (2012), <http://blagolv.blogspot.com/2012/02/blog-post.html>.

14 W latach 2010-2011 opublikował co najmniej dwa artykuły na stronie CIS-EMO, w których krytykował metody integracji rosyjskojęzycznych mieszkańców Łotwy z łotewskim społeczeństwem, prezentując prorosyjski punkt widzenia.

Mateusz Piskorski.

Źródło: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Mateusz_Piskorski_20150818_06.jpg

wym”,¹⁵ a w 2012 roku przyjechał z misją obserwacyjną „Inicjatywy Politycznej” na wybory parlamentarne na Ukrainie. Na początku tego samego roku Błagoweščenskis dołączył do Piskorskiego i innych prokremlowskich aktywistów w czasie obserwacji rosyjskich wyborów prezydenckich. Jak na ironię, chociaż „Inicjatywa Polityczna” została zarejestrowana na Łotwie, Centralna Komisja Wyborcza tego kraju odmówiła akredytacji jej misji obserwacyjnej do monitorowania referendum konstytucyjnego w 2012 roku w sprawie poprawek do Konstytucji Republiki Łotewskiej.¹⁶

Pod szyldem „Inicjatywy Politycznej” Błagoweščenskis sprowadził na Ukrainę w 2015 roku 18-osobową misję obserwacyjną (zob. Załącznik 1), najwyraźniej zorganizowaną przez Niedźwieckiego z wykorzystaniem kontaktów Piskorskiego. Oprócz samego Niedźwieckiego i Błagoweščenskisa w skład misji wchodziło między innymi sześciu członków niemieckiej skrajnie

15 “Politiskā iniciatīva”, *Lursoft*, <https://company.lursoft.lv/en/politiska-iniciativa/40008159599>.

16 Błagowieszczeńskij, “Łatwijskaja diemokratija w diejstwiī”.

prawicowej partii Alternatywa dla Niemiec (Alternative für Deutschland, AfD) oraz trzech członków węgierskiej partii Jobbik, którą w tamtym czasie również można było określić jako skrajnie prawicową pod względem ideologicznym.¹⁷ Inni obserwatorzy z „Inicjatywy Politycznej” albo mieli wcześniejsze doświadczenia w politycznie stronniczych międzynarodowych obserwacjach wyborów, albo reprezentowali partie prorosyjskie. Co ciekawe, w skład misji wchodził również Stanislav Berkovec, poseł czeskiego parlamentu, który w marcu 2014 roku dołączył do „misji monitorującej referendum krymskie”, zorganizowanej przez Piskorskiego.¹⁸ Kijów powinien być objąć go sankcjami, tak jak wielu innych europejskich polityków, którzy byli obecni podczas „referendum” jako „obserwatorzy”. Jego nieskrępowany udział w misji „Inicjatywy Politycznej” na Ukrainie w 2015 roku dowodzi, że zdolności Ukrainy do śledzenia wrogich elementów były, przynajmniej w tamtym czasie, ograniczone.

Celem misji „Inicjatywy Politycznej” na Ukrainie było uznanie wyborów za wolne i uczciwe w przypadku zwycięstwa przedstawicieli Bloku Opozycyjnego i podważenie ich ważności w przypadku porażki Bloku lub wyrównanych wyników. Misja podzieliła się na dwa podstawowe zespoły. Jeden zespół, w tym Niedźwiecki i członkowie AfD, udał się do Dniepropietrowska w celu obserwacji dwóch tur wyborów na stanowisko mera miasta, które odbyły się odpowiednio 25 października i 15 listopada 2015 roku. Drugi zespół, w tym członkowie Jobbiku, udał się do Mariupola, aby obserwować wybory do rady miejskiej, które odbyły się 29 listopada 2015 roku

Ołeksandr Wiłkuł z Bloku Opozycyjnego wygrał pierwszą turę wyborów w Dniepropietrowsku, uzyskując 37,94% głosów, podczas gdy Borys Fiłatow otrzymał 35,77% głosów. Następnego dnia Rainer van Raemdonck z AfD oświadczył, że wybory odbyły się „zgodnie z europejskimi standardami”. Obserwatorzy z „Inicjatywy Politycznej” również nie wykryli żadnych poważnych lub rażących naruszeń procesu wyborczego.¹⁹

17 Począwszy od lat 2016-2017 Jobbik przeszedł transformację ideologiczną, przesuwając się bliżej centroprawicy, więc nie można go już uznawać za partię skrajnie prawicową.

18 „Jewropiejskije nabludatieli w Sudakie: Zdieś wso nie tak, kak nam pokazyvajut”, *Sudak*, 16 marca (2014), <https://web.archive.org/web/20140319105617/http://sudak.me/articles/politic/evropejskie-nablyudateli-v-sudake-zdes-vse-ne-tak-kak-nam-pokazyvayut.html>.

19 „Miestnyje wybory v Dniepropietrowskie proszli w sootwietstwiu s jewropiejskimi normami, - miezdunarodnyje nabludatieli”, *Most Dniepr*, 26 października (2015), https://most-dnepr.info/news/politics/127114_mestnie_vibori_dnepropetrovske.htm.

Janusz Niedźwiecki (w środku), Corinna Herold (z lewej) i Thomas Rudy (z prawej) podczas konferencji prasowej misji „Inicjatywy Politycznej” w Dniepropietrowsku.

Źródło: <https://vesti.dp.ua/vybory-v-dnepropetrovske-nelzya-priz/>

Ocena drugiej tury wyborów ze strony misji „Inicjatywy Politycznej” była inna. W dniu głosowania, w godzinach porannych, w ukraińskich mediach ukazało się oświadczenie podpisane przez kilku przedstawicieli misji (Janusza Niedźwieckiego, Stanisława Berkovca, Andrzeja Dariusza Dołęckiego, Thomasa Rudy’ego, Ludwiga Flockena), ostrzegające przed rzekomymi prowokacjami wobec kandydata, który wygrał pierwszą turę wyborów, czyli Ołeksandra Wiłkuła z Bloku Opozycyjnego.²⁰ Oświadczenie było następującej treści:

Niestety, jesteśmy zmuszeni poinformować o przygotowywanych masowych prowokacjach mających na celu zakłócenie procesu wyborczego, o czym dowiedzieliśmy się z wiarygodnego źródła. Wiemy, że wynajęte w tym celu osoby - wiele z nich ma przeszłość kryminalną - otrzymały instrukcje, aby atakować członków komisji wyborczych, włamywać się do lokali

20 „W Dniepropietrowskie w dzień wyborów ożidajutsia prowokacii protiv lidiera izbiratelnoji gonki - miezdunarodnyje nabludatieli”, *Golos UA*, 15 listopada (2015), <https://golos.ua/news/v-dnepropetrovske-v-den-vyborov-ozhidayutsya-provokatsii-protiv-lidera-izbiratelnoji-gonki-mezhdunarodnyje-nabludateli>.

wyborczych, niszczyć karty do głosowania i stosować inne bezprawne środki w celu zakłócenia wyborów. [...] osoby te [...] zostały dobrze opłacone, aby dobrowolnie oddać się w ręce policji i zeznawać, że działają w imieniu jednego z kandydatów na mera miasta. Mamy pewność, że są to prowokacyjne zeznania mające na celu uniemożliwienie faworytowi w wyborach wygrania w sposób zgodny z prawem.²¹

„Wiarygodne źródło”, o którym mowa w oświadczeniu, to najprawdopodobniej działacz polityczny Iwan Krasikow, który w tym czasie popierał Wiłkuła.²² W komentarzu upublicznionym przez gazetę „Siegodnia”, należąca do grupy medialnej „Ukraina”, której właścicielem jest Achmetow, dwa dni przed oświadczeniem „Inicjatywy Politycznej”, Krasikow powiedział, że „wybory [będą] zakłócane w lokalach wyborczych, w których potencjalnie może wygrać Ołeksandr Wiłkuł. [...] Ci ludzie mogą utrzymywać, że reprezentują Wiłkuła”.²³ Żadne inne źródło nie podawało, że wybory zostaną zakłócone przez operację, mającą na celu dyskredytację Wiłkuła, dlatego można przypuszczać, że wypowiedź ta została zainspirowana komentarzem Krasikowa lub nawet uzgodniona z doradcami Bloku Opozycyjnego. Ostatecznie żadna z prowokacji, przed którymi ostrzegali Krasikow i „Inicjatywa Polityczna”, nie miała miejsca.

Ołeksandr Wiłkuł z Opozycyjnego Bloku przegrał drugą turę wyborów: jego rywal Borys Fiłatow uzyskał 52,31% głosów, podczas gdy Wiłkuł zdobył 44,92% głosów. Dzień po wyborach, na konferencji prasowej przedstawicieli misji „Inicjatywy Politycznej”, Niedźwiecki oświadczył, że drugiej tury wyborów nie można uznać za przeprowadzoną w sposób demokratyczny i zgodny ze standardami europejskimi przede wszystkim dlatego, że jego zdaniem 80 tys. głosów zostało rzekomo kupionych przez sztab jednego z kandydatów (tzn. Fiłatowa).²⁴ Ponadto Niedźwiecki zapowiedział, że

21 Tamże.

22 „Ludi хотіят видіти мером Дніпропетровська опытного менеджера, - експерт”, *Dniepr Glavnoje*, 6 listopada (2015), <https://glavnoe.dp.ua/articles/ljudi-hotjat-videt-mjerom-dnepropetrovska-opytynogo-menedzhera-jekspert-2/>.

23 „Активісти ошідajúт провokacji на виборah мера Дніпропетровська”, *Siegodnia*, 13 listopada (2015), <https://www.segodnya.ua/regions/dnepr/aktivisty-ozhidajut-provokacij-na-vyborah-mera-dnepropetrovska-667037.html>. Należy przy tym podkreślić, że przed podliczeniem głosów nie można stwierdzić czy w jakimkolwiek lokalu wyborczym wygrywa któryś z kandydatów.

24 „Wybory w Dniepropietrowskie niezlia priznat’ diemokratycznymi i sootvietstvujuszczimi jewropejskim standartam, - miezdunarodnyje nabludateli”, *Dniepr wieczernij*, 16 listopada (2015), <https://dv-gazeta.info/dnepnews/vyiboryi-v-dnepropetrovske-nelzya-priznat-demokratichnyimi-i-sootvietstvuyushimi-evropejskim-standartam-mezhdunarodnyie-nablyudateli.html>.

obserwatorzy „Inicjatywy Politycznej” będą apelować do Rady Europy i Parlamentu Europejskiego o rozpisanie nowych wyborów w Dniepropietrowsku,²⁵ jak gdyby instytucje te miały prawo przeprowadzać wybory na Ukrainie.

Nie ma dowodów na to, że Rada Europy uznała krytykę Niedźwieckiego wobec wyborów w Dniepropietrowsku za zasadną, ani że kiedykolwiek wygłosił ją na forum Rady Europy. Jednak 14 grudnia 2015 roku, podczas debaty plenarnej w Parlamencie Europejskim, eurodeputowany AfD Marcus Pretzell wykorzystał swoją 1-minutową interwencję, aby odczytać oświadczenie w sprawie wyborów w Dniepropietrowsku, w którym - z powołaniem się na niewymienionych z nazwiska „obserwatorów wyborów” - krótko powtórzył wszystkie argumenty Niedźwieckiego dotyczące drugiej tury wyborów w Dniepropietrowsku.²⁶ Pretzell jednak, zamiast wezwać do powtórzenia wyborów, podniósł kwestię wykorzystania środków unijnych na Ukrainie, tym samym pośrednio kwestionując zbliżenie Ukrainy z UE - co w pełni wpisuje się w narrację forsowaną zarówno przez Blok Opozycyjny, jak i Kreml, mającą na celu osłabienie porewolucyjnych władz Ukrainy.

Nie dziwi jednak, że Pretzell w swojej krytyce Ukrainy nie wspomniał o wyborach do rady miasta w Mariupolu, które również obserwowała misja „Inicjatywy Politycznej”, koordynowana przez Niedźwieckiego. Na swojej konferencji prasowej obserwatorzy misji „Inicjatywy Politycznej” oświadczyli, że nie zauważyli żadnych rażących uchybień procesu wyborczego w Mariupolu.²⁷ Ich wniosek był do przewidzenia: po wyborach Blok Opozycyjny, któremu misja „Inicjatywy Politycznej” udzieliła wsparcia informacyjnego, uzyskał ponad 80% miejsc w radzie miasta. Ze względu na ten wynik, przebiegu wyborów nie trzeba było kwestionować.

25 „Wybory w Dniepropietrowskie proszli w sootvietstwwii s afrikanskimi, a nie diemokraticzeskimi standardami, - Janusz Niedźwiecki”, *Gorod.dp.ua*, 16 listopada (2015), <https://gorod.dp.ua/news/110851>.

26 „Ausführungen von einer Minute (Artikel 163 GO)“, *Parlament Europejski*, 14 grudnia (2015), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/CRE-8-2015-12-14-INT-1-260-0000_DE.html.

27 „Mieždunarodnyje nabludatieli nie uwidieli naruszenij na wyborach w Mariupole (VIDEO)“, *0629.com.ua*, 29 listopada (2015), <http://www.0629.com.ua/news/1045017>; https://mariupol.tv/news/elections/mariupol/7551/urny_dlya_golosowaniya_ne_dolzny_byt_prozrachnymi_vengerskij_nablyudatel_video.html

OPERACJA „DNE- PROPIETROWSK-2”: WĄTEK BRUKSELSKI

„Inicjatywa Polityczna” nie była jedyną organizacją, która wezwała społeczność międzynarodową do nieuznawania wyników wyborów na mera Dniepropietrowska - podobnie postąpiła misja obserwacji wyborów Fundacji na rzecz Demokracji i Sprawowania Rządów (La Fondation pour la Démocratie et la Gouvernance, FDG) z siedzibą w Brukseli. Dla lepszego zrozumienia treści raportu ważne jest, aby omówić przebieg również tej misji.

FDG została oficjalnie zarejestrowana w kwietniu 2015 roku przez byłego belgijskiego dyplomata Grégory’ego Mathieu w celu „promowania, ochrony i obrony praw człowieka, demokracji i praworządności wszędzie tam, gdzie są one łamane, a w szczególności w państwach afrykańskich”.²⁸ Mimo, że FDG została oficjalnie zarejestrowana dopiero w 2015 roku, działała ona już od 2013 roku, co jest dopuszczalne na mocy belgijskiego prawa.

Na początku października 2015 roku, dosłownie na kilka tygodni przed wyborami regionalnymi na Ukrainie, Mathieu rozszerzył zakres działalności

28 “Fondation pour la Democratie et la Gouvernance”, *Moniteur Belge*, 23 kwietnia (2015), http://www.ejustice.just.fgov.be/tsv_pdf/2015/05/06/15064393.pdf.

FDG m.in. o „udział i organizację wyborczych misji obserwacyjnych”.²⁹ W tym samym miesiącu Mathieu zarejestrował kolejną organizację z siedzibą w Brukseli, o nazwie „International Foundation for Better Governance” (IFBG, Międzynarodowa Fundacja na rzecz Lepszego Rządzenia), której założycielką była obywatelka Ukrainy Nadia Borodij.³⁰ Borodij była w tym czasie związana z Ołehem Wołoszynym, byłym rzecznikiem MSZ Ukrainy za rządów Janukowycza i członkiem Bloku Opozycyjnego; w 2016 roku wzięli oni ślub.

To właśnie Borodij i Wołoszyn koordynowali wyjazd misji FDG na Ukrainę w celu obserwacji wyborów regionalnych. Misja, kierowana przez Mathieu, liczyła 20 obserwatorów, z których³¹ ośmiu pojechało obserwować wybory w Dniepropietrowsku.³² Podobnie jak obserwatorzy z misji „Inicjatywy Politycznej”, obserwatorzy FDG nie dopatrzyli się poważnych uchybień w pierwszej turze wyborów na mera, w której zwyciężył Wiłkuł z Bloku Opozycyjnego.³³ Kiedy jednak Wiłkuł przegrał wybory w drugiej turze, retoryka misji FDG drastycznie się zmieniła. Na konferencji prasowej FDG jej przedstawiciel Richard Andrew Balfe (baron Balfe z Dulwich) oświadczył, że sztab Fiłatowa kupił około 80 tys. głosów - tyle samo, ile podał Niedźwiecki - i wezwał społeczność międzynarodową do nieuznawania zwycięstwa Fiłatowa w wyborach na mera Dniepropietrowska.³⁴

Na tej samej konferencji prasowej Balfe również oświadczył, że podczas wizyty w Dniepropietrowsku został zaatakowany przez „bojówkarzy Fiłatowa”,³⁵ a Mathieu dodał, że „incydent ten [może] mieć [negatywne]

29 “Fondation pour la Democratie et la Gouvernance”, *Moniteur Belge*, 7 października (2015), http://www.ejustice.just.fgov.be/tsv_pdf/2015/10/16/15146510.pdf.

30 “International Foundation for Better Governance”, *Moniteur Belge*, 21 października (2015), http://www.ejustice.just.fgov.be/tsv_pdf/2015/10/30/15153076.pdf.

31 „Fundacja za demokraciju ta uprawninnia”, *Centralna Komisja Wyborcza*, 25 października (2015), <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm065pt001f01=100pt162f01=175.html>.

32 „Ot diemokratyczności prowadienija wyborow w Dniepropietrowskie budiet zawisiet' wozmożnost' prylweczenija inwiesticij w gorod, - jewropiejjskie nabludatieli”, *Gorod.dp.ua*, 24 października (2015), <https://gorod.dp.ua/news/110031>.

33 „Mieždunarodnyje nabludatieli o tom, kak proszli miestnyje wybory w Dniepropietrowskoj oblasti (FOTO)”, *Most Dniepr*, 26 października (2015), https://most-dnopr.info/news/press/127125_mezhdunarodnie_nablyudateli_tom.htm.

34 „Nabludatieli iz Zapadnoj Jewropy razoblacizili schiemu skupki golosow w polzu Fiłatowa na wyborach mera Dniepropietrowska”, *Golos.ua*, 21 listopada (2015), https://web.archive.org/web/20151122173552/http://ru.golos.ua/politika/nablyudateli_iz_zapadnoy_evropy_razoblachili_shemu_skupki_golosov_v_polzu_filatova.

35 Tamże.

konsekwencje dla wizerunku Ukrainy na arenie międzynarodowej”.³⁶ Świadek zdarzenia powiedział autorowi niniejszego raportu, że rzeczywiście miało ono miejsce: trzech zamaskowanych bandytów rzuciło się na Balfe’a i osoby towarzyszące, w tym Borodij, gdy tamci wychodzili na kolację w Dniepropietrowsku. Napastnicy krzyknęli, że są zwolennikami Fiłatowa i zażądali, aby obserwatorzy opuścili Dniepropietrowsk. Ani Balfe, ani osoby towarzyszące nie mogli być rozpoznani jako zwolennicy Wiłkuła, ani nawet jako osoby mające cokolwiek wspólnego z wyborami. Co więcej, w trakcie zajścia Borodij zaczęła filmować napastników, którzy nie mieli nic przeciwko temu. Cała sytuacja wyglądała na zaaranżowaną przez Wołoszyna w celu wywołania wrażenia bezprawia i zastraszania w związku z porażką wyborczą Wiłkuła, kandydata prorosyjskiego Bloku Opozycyjnego. Nie jest jasne czy zorganizowana przez Wołoszyna ustawka wpłynęła na stosunek Balfe’a do Rosji czy Ukrainy, ale wypowiadając się w 2018 roku w rosyjskich mediach państwowych, zaprzeczał on rosyjskiej inwazji na Krym i próbował wybielić rosyjską okupację gruzińskich regionów Abchazji i Osetii Południowej.³⁷

Podobieństwa między wypowiedziami obserwatorów „Inicjatywy Politycznej” i FDG, a także bezpośredni związek koordynatorki FDG Nadii Borodij z kierownictwem prokremlowskiego Bloku Opozycyjnego sugerują, że obie międzynarodowe, rzekomo niezależne misje były w rzeczywistości kontrolowane przez doradców politycznych Bloku Opozycyjnego. Po porażce ich kandydata w wyborach w Dniepropietrowsku, celem Bloku Opozycyjnego było zdyskredytowanie Ukrainy w oczach społeczności międzynarodowej, co było na rękę Kremlowi. Nieprzypadkowo rosyjski dziennik rządowy „Rossijskaja gazeta”, relacjonując drugą turę wyborów na stanowisko mera Dniepropietrowska, powoływał się wyłącznie na przedstawicieli „Inicjatywy Politycznej” i FDG,³⁸ mimo że na Ukrainie działały wówczas inne misje monitorujące wybory regionalne, w tym znacznie liczniejsze i mające znacznie bardziej ugruntowaną pozycję misje obserwacyjne Biura Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka Organizacji Bezpieczeństwa

36 Piotr Lichomanow, „Ugrożajut lordu. Meždunarodnyje nabludatieli nie priznali wybory w Dniepropietrowskie”, *Rossijskaja gazeta*, 17 listopada (2015), <https://rg.ru/2015/11/17/dnepr-site-anons.html>.

37 „Czlen Pałaty Lordow: wossojedinenije Kryma s RF było logicznym”, *TASS*, 1 lutego (2018), <https://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/4921054>.

38 Lichomanow, „Ugrożajut lordu”.

i Współpracy w Europie (OBWE ODIHR) oraz Europejskiej Sieci Organizacji Monitorujących Wybory (ENEMO).³⁹

39 Jak wspomniano wyżej, misja „Inicjatywy Politycznej” liczyła 18 obserwatorów, podczas gdy misja FDG - 20 obserwatorów. W tym samym czasie misja OBWE ODIHR liczyła 727 obserwatorów, podczas gdy misja ENEMO - 398 obserwatorów. Zob. „Oficijni sposterigaczi wid wsieukrajńskich gromadskich organizacij, inoziemnych dierżaw ta miżnarodnych organizatsij”, *Centralna Komisja Wyborcza*, 25 października (2015), <https://www.cvk.gov.ua/pls/vm2015/pvm063pt001f01=100.html>.

NIEDŹWIECKI I PARTIA ZMIANA

24 listopada 2015 roku, podczas rosyjskiej operacji wojskowej w obronie reżimu dyktatora Baszara al-Asada w trakcie syryjskiej wojny domowej, rosyjski samolot szturmowy naruszył turecką przestrzeń powietrzną w pobliżu granicy syryjsko-tureckiej i został zestrzelony przez turecki myśliwiec.⁴⁰ Rosja zaprzeczyła, jakoby zestrzelony samolot naruszył turecką przestrzeń powietrzną i potępiła incydent. Prezydent Rosji Władimir Putin stwierdził nawet, że był to „cios w plecy ze strony wspólników terrorystów”, sugerując, że Turcja w jakiś sposób współpracowała z terrorystami z Państwa Islamskiego w Iraku i Lewancie (ISIL, znanego również jako Państwo Islamskie w Iraku i Syrii, ISIS).⁴¹

Zestrzelenie rosyjskiego samolotu doprowadziło do znacznego pogorszenia stosunków między Moskwą a Ankarą. Rosja wprowadziła szereg sankcji gospodarczych wobec Turcji, a także rozpoczęła kampanię dyskredytującą Turcję, łącząc Ankarę z islamskimi terrorystami, jak zrobił to Putin w swojej wypowiedzi. W Polsce Zmiana Piskorskiego stała się jedną z tych prokremlowskich organizacji, które poparły linię Moskwy w konflikcie z Ankarą. 28 listopada 2015 roku Niedźwiecki, jako członek lub sympatyk Zmiany, przyłączył się do niewielkiego protestu przed ambasadą Turcji w Warszawie współorganizowanego przez jego partię i inną, skrajnie prawicową polską

40 Tulay Karadeniz, Maria Kiselyova, “Turkey Downs Russian Warplane near Syria Border, Putin Warns of ‘Serious Consequences’”, *Reuters*, 24 listopada (2015), <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-turkey-idUSKBN0TD0IR20151124>.

41 “Turkey Downing of Russia Jet ‘Stab in the Back’ - Putin”, *BBC*, 24 listopada (2015), <https://www.bbc.co.uk/news/world-middle-east-34913173>.

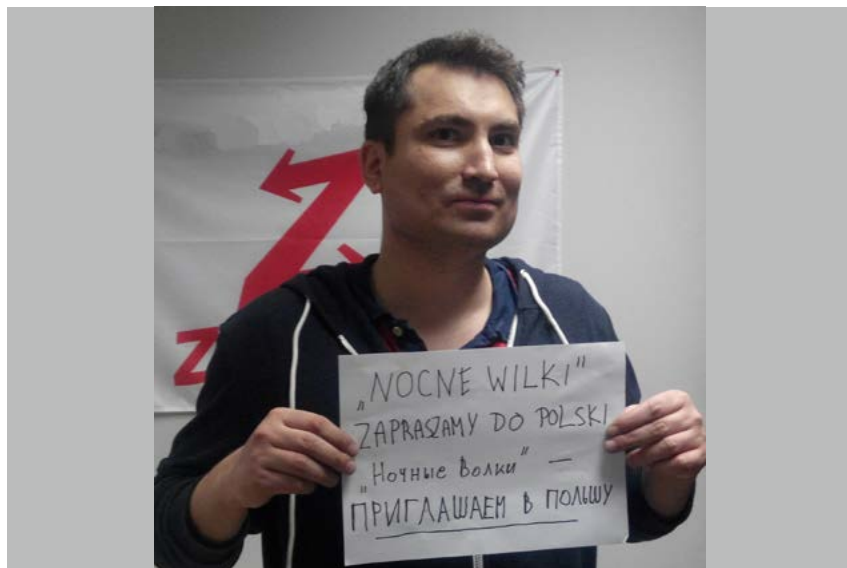
Zmiana na proteście antytureckim w Warszawie.

Źródło: <https://www.facebook.com/350858821772625/photos/a.351694158355758/444415949083578/>

organizację Obóz Wielkiej Polski (OWP).⁴² Podążając za oficjalną rosyjską narracją, Zmiana i OWP oświadczyły, że Turcja współpracuje z ISIL, podczas gdy Zmiana wezwała polski rząd do potępienia tureckiego „aktu agresji” i - ponieważ zarówno Polska, jak i Turcja są członkami NATO - zdystansowania się od „działań Turcji wspierających de-facto ugrupowania terrorystyczne działające w Syrii”.⁴³

42 „Protest pod ambasadą Turcji”, *Zmiana*, 8 grudnia (2015), <https://web.archive.org/web/20160524204519/http://partia-zmiana.pl/2015/12/08/protest-pod-ambasada-turcji/>; „Warszawa: pikiet pod ambasadą Turcji”, *Obóz Wielkiej Polski*, 28 listopada (2015), <https://www.owp.org.pl/index.php/dzialalnosc/2015/439-warszawa-pikiet-pod-ambasada-turcji>.

43 „Protest pod ambasadą Turcji”.

Janusz Niedźwiecki witający w Polsce proputinowski gang motocyklowy „Nocne Wilki”.

Źródło: https://www.facebook.com/events/1443504159281536/?post_id=1444010605897558

Ten antyturecki protest nie był jedyną akcją, zorganizowaną przez Zmianę, do której dołączył Niedźwiecki.

W dniu 8 marca 2015 roku uczestniczył on w proteście antynatowskim, zorganizowanym przez tę partię w Warszawie.⁴⁴

27 kwietnia 2015 roku Niedźwiecki, wraz z innymi aktywistami Zmiany i neofaszystami z „Falangi”, wziął udział w demonstracji witającej grupę dziesięciu motocyklistów z proputinowskiego gangu motocyklowego „Nocne Wilki”, którzy planowali podróż do Polski (ale nie zostali wpuszczeni do kraju przez polskie władze).⁴⁵

44 „Partia ZMIANA. 8 Marca 2015, Warszawa”, *YouTube*, 18 marca (2015), <https://www.youtube.com/watch?v=yurh1eDfxpk>.

45 Janusz Gabriel Niedźwiecki: „Nocne Wilki’ dostały ‘misia’”, *Olsztyn.com.pl*, 28 kwietnia (2015), <https://www.olsztyn.com.pl/artykul,janusz-gabriel-niedzwiecki-nocne-wilki-dostaly-misia,18544.html>.

Janusz Niedźwiecki na proteście antyamerykańskim, zorganizowanym przez Zmianę w Warszawie.

Źródło: <https://www.youtube.com/watch?v=y-lpncQZwNc>

2 maja 2015 roku Niedźwiecki wygłosił przemówienie na wydarzeniu zorganizowanym w celu dyskredytacji porewolucyjnej Ukrainy poprzez wykorzystanie tragicznych wydarzeń w Odessie z 2 maja 2014 roku, kiedy to w wyniku śmiertelnych starć między proukraińskimi i prorosyjskimi aktywistami zginęło kilkadziesiąt osób (zob. niżej).⁴⁶

15 lutego 2016 roku Niedźwiecki w przebraniu uczestniczył w antyamerykańskiej manifestacji Zmiany zorganizowanej przy pomniku Ronalda Reagana w Warszawie w Dniu Prezydentów USA.⁴⁷

Jak podawała później Agencja Bezpieczeństwa Wewnętrznego (ABW), Piskorski, jako lider Zmiany, zorganizował wiele takich akcji przy bezpośredniej współpracy z rosyjskim wywiadem cywilnym:

Co najmniej od 2013 roku (początkowa data nie została ustalona), [Piskorski] brał udział w działaniach rosyjskiego cywilnego tajnego

46 „02 05 2015 rocznica zbrodni w Odessie”, YouTube, 3 lutego (2016), <https://www.youtube.com/watch?v=3dZpvq0eBo>.

47 „Dzień antyprezydencki w Warszawie 15 02 2016”, YouTube, 16 lutego (2016), <https://www.youtube.com/watch?v=y-lpncQZwNc>.

wywiadu w Warszawie, innych miastach Polski oraz w Rosji. Między innymi, skarżący wielokrotnie odbywał w Rosji spotkania operacyjne ze zidentyfikowanymi agentami Służby Wywiadu Zagranicznego Federacji Rosyjskiej (SWR RF) i Federalnej Służby Bezpieczeństwa (FSB), którzy pracowali pod przykrywką oficjalnych przedstawicieli rosyjskich organizacji pozarządowych. [Piskorski], mając świadomość rzeczywistego statusu tych osób, przyjmował zadania operacyjne w ramach rosyjskiej „wojny informacyjnej” w celu rozpowszechniania teorii będących w interesie Rosji oraz manipulowania postawami społecznymi w Polsce. Otrzymywał środki finansowe oraz wynagrodzenie na realizację tych operacji. [...] [Piskorski] doprowadził do powstania partii politycznej Zmiana oraz jej stowarzyszeń „Komitet Ukraiński” oraz „Powiernictwo Kresowe”, które to organizacje były kontrolowane i finansowane przez rosyjskie służby specjalne. Skarżący wykorzystywał te organizacje do prowadzenia działań operacyjnych (demonstracje i pikety) mających na celu antagonizowanie stosunków polsko-ukraińskich.⁴⁸

ABW zatrzymała Piskorskiego 18 maja 2016 roku i postawiła mu zarzut popełnienia przestępstwa udziału w operacjach wywiadu Federacji Rosyjskiej przeciwko Polsce. (To do Piskorskiego, jako do „współpracownika” Niedźwieckiego, nawiązywał Wydział Prasowy Prokuratury Krajowej publikując komunikat o zatrzymaniu Niedźwieckiego przez ABW). Współpracownicy Piskorskiego ze Zmiany rozpoczęli aktywną kampanię na rzecz jego uwolnienia; Niedźwiecki natomiast - zamiast się do nich przyłączyć - zdystansował się do Zmiany i nie uczestniczył w żadnych protestach na rzecz aresztowanego lidera partii.

48 „Decision. Application no. 80959/17. Mateusz Andrzej PISKORSKI against Poland”, Europejski Trybunał Praw Człowieka, 22 października (2019), <https://hudoc.echr.coe.int/app/conversion/docx/pdf?filename=PISKORSKI+v.+POLAND.pdf&id=001-198662&library=ECHR&logEvent=False>.

OPERACJA „ODESSA”

Wiosną 2014 roku, po aneksji Krymu, Kreml znacząco zwiększył wsparcie dla prorosyjskich ruchów separatystycznych w południowej i wschodniej Ukrainie. Jednym z ukraińskich miast, które Moskwa obrała za cel działalności rozległej sieci agentów wpływu, była Odessa.

W odpowiedzi na działania separatystów, 2 maja 2014 roku proukraińscy aktywiści zorganizowali w Odessie Marsz Jedności. Prorosyjscy separatyści zaatakowali uczestników marszu kamieniami, bronią białą i bronią palną, ale proukraińscy aktywiści dali im odpór. W wyniku ostrych starć zginęło lub zostało śmiertelnie rannych dwóch działaczy proukraińskich i czterech prorosyjskich separatystów.⁴⁹ Do największych zamieszek tego dnia doszło jednak w odeskim Domu Związków Zawodowych, gdzie 42 osoby, w⁵⁰ tym zarówno prorosyjscy separatyści, jak i przypadkowe osoby nie biorące udziału w walkach, zginęły w pożarze, który najprawdopodobniej wybuchł w wyniku wymiany koktajli Mołotowa pomiędzy proukraińskimi aktywistami a prorosyjskimi separatystami, którzy ukryli się w Domu. Choć wydaje się, że obie strony konfliktu ponoszą odpowiedzialność za śmiercionośny

49 „Accountability for Killings in Ukraine from January 2014 to May 2016”, *Biuro Wysokiego Komisarza Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka*, https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHRThematicReportUkraineJan2014-May2016_EN.pdf.

50 Tamże.

pożar,⁵¹ Rosja obarczyła winą za incydent wyłącznie porewolucyjne władze Ukrainy i porównała pożar do zbrodni nazistowskich z czasów II wojny światowej.⁵²

Moskwa i jej sojusznicy regularnie wykorzystywali tragiczny pożar w Odessie, próbując zdyskredytować Ukrainę i porewolucyjne władze ukraińskie w kraju i za granicą. Aby osiągnąć ten cel, Moskwa i prokremlowskie siły ukraińskie nawiązywały współpracę z zagranicznymi dziennikarzami, naukowcami, aktywistami i politykami, aby sprowadzić ich do Odessy w okolicach daty upamiętnienia, lub organizowały propagandowe akcje poza granicami Ukrainy - w najbardziej wpływowych krajach UE, a także w instytucjach międzynarodowych. Celem tych działań - często prowadzonych przez prokremlowskich agentów wpływu lub organizacje będące dla nich przykrywkami - było przekonanie europejskich elit politycznych do zaprzestania wspierania Ukrainy w jej walce z rosyjską agresją.

W 2016 roku prokremlowscy aktywiści zrealizowali szereg inicjatyw związanych z wydarzeniami w Odessie w celu rozpowszechniania antyukraińskiej propagandy na poziomie międzynarodowym. W kilku przypadkach centralną postacią tych wydarzeń była obywatelka Ukrainy, Wiktorija Maczułko, przewodnicząca tak zwanej „Rady Matek 2 Maja”, organizacji, która - przynajmniej w tamtym czasie - była wspierana przez Blok Opozycyjny.

51. Według raportu Międzynarodowego Doradczego Panelu Ekspertów, powołanego przez Sekretarza Generalnego Rady Europy, pożar został wzniesiony w przeważającej mierze przez osoby znajdujące się wewnątrz, a nie na zewnątrz Domu Związków Zawodowych: „Okolo godziny 19.45 wybuchł pożar w budynku Domu Związków Zawodowych. Badania kryminalistyczne wykazały, że pożar wybuchł w pięciu miejscach, a mianowicie w holu, na klatkach schodowych po lewej i prawej stronie budynku między parterem a pierwszym piętrem, w pokoju na pierwszym piętrze oraz na półpiętrze między drugim a trzecim piętrem. Poza pożarem w holu, ogniska pożaru mogły powstać wyłącznie w wyniku działań osób znajdujących się w budynku. W ekspertyzach kryminalistycznych nie znaleziono żadnych dowodów wskazujących na to, że pożar został wcześniej zaplanowany. Zamknięte drzwi i efekt kominowy w klatce schodowej spowodowały szybkie rozprzestrzenianie się ognia na wyższe kondygnacje oraz szybki i ekstremalny wzrost temperatury wewnątrz budynku”. Zob. „IAP Report on Odessa Events”, *Rada Europy*, 4 listopada (2015), <http://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168048851b>. Zob. też wyniki niezależnego śledztwa dziennikarskiego w sprawie wydarzeń w Odessie z 2 maja 2014 r.: Władisław Balinski, Tatiana Gierasimowa, Siergiej Dibrow, Władimir Sarkisian (red.), *Odiessa. 2 maja 2014-go: Kak eto bylo: Matieriały i dokumenty nezawisimogo żurnalistского rassledowanija 'Gruppy 2 maja'* (Odessa: 2016), <https://2maygroup.blogspot.com/p/blog-page.html>.

52. „Czurkin: tie, kto szigał ludie w Odiessie, nie ukraincy, eto faszysty”, *RIA Novosti*, 4 maja (2014), <https://ria.ru/20140504/1006493342.html>.

12 marca tego samego roku Maczułko wzięła udział w dyskusji panelowej, która odbyła się we Wrocławiu, a którą prowadził Jacek Cezary Kamiński.⁵³ Ten ostatni jest przewodniczącym Komitetu Ukraińskiego, o którym mowa w zarzutach ABW wobec Piskorskiego w związku z jego aresztowaniem. Kamiński jest również współzałożycielem Międzynarodowego Instytutu Nowych Państw, rosyjskiej organizacji działającej pod tą przykrywką w Polsce, którą Kamiński współtworzył z jednym z rosyjskich „opiekunów” Piskorskiego, Aleksiejem Martynowem.⁵⁴

W dniu 21 marca Maczułko wzięła udział w konferencji „Ukraina: Majdan, Odessa - dwa lata później”, która odbyła się w Palais des Nations (Pałacu Narodów Zjednoczonych), w Biurze Narodów Zjednoczonych w Genewie. Konferencja została zorganizowana przez fikcyjną organizację pozarządową o nazwie „Agencja Praw Człowieka”⁵⁵ i - oprócz Maczułko i Kamińskiego - wzięło w niej udział kilku europejskich aktywistów, w tym Xavier Moreau.⁵⁶ Moreau jest podwójnym obywatelem francusko-rosyjskim i właścicielem moskiewskiej firmy konsultingowej Sokol Holding, który odegrał kluczową rolę w nawiązaniu relacji między działaczami rosyjskimi a francuskim skrajnie prawicowym Frontem Narodowym (Front National), kierowanym przez Marine Le Pen i przemianowanym na Zjednoczenie Narodowe (Rassemblement National) w 2018 roku.

W dniu 2 maja kilku zagranicznych dziennikarzy i działaczy, w tym Bruce Gagnon, Phil Wilayto i Regis Tremblay z amerykańskiej organizacji United National Antiwar Coalition (Zjednoczona Narodowa Koalicja Antywojenna), wzięło udział w uroczystościach upamiętniających ofiary tragedii w Odessie na zaproszenie „Rady Matek 2 Maja” kierowanej przez Maczułko.⁵⁷

53 “Social Forum of Eastern Europe Discussed Topical Issues of the Region’s Life”, *FACT International*, 13 marca (2016), <https://web.archive.org/web/20180826073650/http://fact.international/2016/03/social-forum-of-eastern-europe-discussed-topical-issues-of-the-region-s-life/>.

54 Anton Shekhovtsov, “More Evidence the Polish Center for Geopolitical Analysis Was a Russian Front”, *Tango Noir*, 15 listopada (2020), <https://www.tango-noir.com/2020/11/15/more-evidence-the-polish-center-for-geopolitical-analysis-was-a-russian-front/>.

55 Tatjana Gerasimowa, „Pod imieniem OON w Żeniewie prowili ukrainofobskuju konferenciju. Znajt li ob etom w OON”, *Dumskaya*, 25 marca (2016), <https://dumskaya.net/post/pod-imenem-oon-v-zheneve-proveli-ukrainof/author/>.

56 „Sowiet materiej Odiessy priedstawił OON materiały o tragedii 2 maja w Domie profsojuzow”, *RT*, 22 marca (2016), <https://russian.rt.com/article/154824>.

57 “Reports from the UNAC Delegation to Odessa for the May 2 Memorial to Those Killed at the House of Trade Unions on May 2, 2014”, *United National Antiwar Coalition*, <https://www.unacpeace.org/odessarpt.html>.

Posłowie do Parlamentu Europejskiego Yana Toom (z lewej), Tatjana Ždanok (druga od prawej) oraz Javier Couso Permuy (z prawej) na spotkaniu z syryjskim dyktatorem Baszarem al-Asadem (drugi od lewej) w Damaszku w 2016 roku.

Źródło: <https://eng.lsm.lv/article/politics/politics/foreign-ministry-condemns-meps-trip-to-syria.a191814/>

Wilayto towarzyszył Maczułko również w Parlamencie Europejskim w Brukseli,⁵⁸ gdzie ona przedstawiła prokremlowską interpretację wydarzeń w Odessie podczas okrągłego stołu zorganizowanego przez trzech eurodeputowanych: Tatjanę Ždanok i Andrejsa Mamikinsa z Łotwy oraz Yanę Toom z Estonii.⁵⁹ Cała trójka znana jest z poparcia dla reżimów autorytarnych. Ždanok była członkiem „misji obserwacyjnej” Piskorskiego podczas „referendum na Krymie”, podczas gdy Mamikins „nawoływał, by Łotwa zapomniała o rosyjskiej okupacji Krymu [...] w celu poprawy sytuacji go-

58 Tamże.

59 Lauri Laugen, “Valjaanne EU Today kirjutab Kremli mõjust europarlamentile Yana Toomi näitel”, *Delfi*, 5 maja (2016), <https://www.delfi.ee/artikkel/74435473/valjaanne-eu-today-kirjutab-kremli-mojust-europarlamentile-yana-toomi-naitel>.

spodarczej Łotwy i regionu bałtyckiego”.⁶⁰ Żdanok i Toom udali się też do Damaszku, aby wyrazić poparcie dla syryjskiego dyktatora Baszara al-Asada.⁶¹ Wszyscy trzej eurodeputowani regularnie głosowali przeciwko rezolucjom Parlamentu Europejskiego krytykującym agresywne zachowanie Rosji i łamanie przez nią praw człowieka.

Ołeh Wołoszyn z Bloku Opozycyjnego był również aktywnie zaangażowany w organizację wydarzeń upamiętniających ofiary tragedii w Odessie w 2016 roku, stosując ten sam schemat, co w Dniepropietrowsku w 2015 roku: organizował wizyty zagranicznych polityków w Odessie przy udziale Grégory’ego Mathieu i Janusza Niedźwieckiego.

Najpierw, z pomocą Mathieu, Wołoszyn sprowadził do Odessy Denisa Ducarme’a, członka belgijskiego Ruchu Reformatorskiego (Mouvement réformateur). W dniu 2 maja 2016 roku Ducarme wziął udział w prawosławnej mszy w intencji ofiar pożaru w Odessie,⁶² ale kiedy Wołoszyn zaproponował Ducarme’owi złożenie wieńców ofiarom w miejscu tragicznego zdarzenia, belgijski polityk, według świadka zaznajomionego z sytuacją, odrzucił tę propozycję, prawdopodobnie zdając sobie sprawę z niezwykle upolitycznionego charakteru tej akcji. Według doniesień, plany Wołoszyna co do wykorzystania obecności Ducarme’a w ukraińskich rozgrywkach politycznych wyprowadziły belgijskiego polityka z równowagi, co pogorszyło relacje IFBG z Wołoszynem i przyczyniło się do decyzji kierownictwa organizacji o usunięciu Borodij z zespołu IFBG.

Niedźwiecki pojawił się w Odessie w lipcu w towarzystwie dwóch polskich senatorów, Jana Rulewskiego i Jerzego Wcisły, przedstawicieli Platformy Obywatelskiej, największej partii opozycyjnej w Polsce w tym czasie. Oficjalnie Rulewski i Wcisła zostali zaproszeni do Odessy przez „Radę Matek 2 Maja” Maczułki, ale bliższe przyjrzenie się ich wizycie ukazuje inny obraz.

-
- 60 “MEP Mamikins: Forgetting Crimea Occupation Would Improve Our Economic Situation”, *The Baltic Times*, 18 marca (2017), https://www.baltictimes.com/mep_mamikins_forgetting_crimea_occupation_would_improve_our_economic_situation/.
- 61 Maïa de La Baume, “Push to Crack Down on Rogue European Parliament Missions”, *Politico*, 4 lipca (2017), <https://www.politico.eu/article/push-to-crack-down-on-rogue-european-parliament-missions/>.
- 62 „W pamięć” o tragedii w Odessie mitropolit Agafangel sowerszył panichidu w Świato-Uspienskom męzkim monastyrze”, *Sojuz prawosławnych żurnalistow*, 4 maja (2016), <https://spzh.news/ru/news/29884-v-pamyat-o-tragedii-v-odesse-mitropolit-agafangel-sovershil-panikhidu-v-svyato-uspenskom-odesskom-mu>.

Inicjatorem ich wyjazdu był Blok Opozycyjny,⁶³ który - zgodnie z intencją Kremla - wykorzystywał tragiczne wydarzenia w Odessie do ataku na prozachodnie władze Ukrainy. Wołoszyn zwrócił się do Niedźwieckiego z prośbą o koordynację wizyty dwóch polskich senatorów w Odessie. „Rada Matek 2 Maja” (i jej oficjalne zaproszenie dla Rulewskiego i Wcisły) została użyta jedynie jako zasłona dymna, aby ukryć polityczny charakter wizyty w Odessie - być może nie tyle przed ukraińskimi obserwatorami, co raczej przed polskimi senatorami, których w przeciwnym razie mogłaby zniechęcić świadomość bycia wykorzystywanymi przez prokremlowską machinę propagandową. Aby zmylić Rulewskiego i Wcisłę, przedstawiciele „Rady” Maczułki twierdzili nawet, że współpracują z zarejestrowaną w Brukseli IFBG.⁶⁴ Wzbudzało to zaufanie i nie zdradzało bezpośrednich związków z Ukrainą - polscy senatorowie raczej nie wiedzieli, że współzałożycielką IFBG jest Nadia Borodij, dziewczyna Ołeha Wołoszyna, deputowanego z Bloku Opozycyjnego. Jednak powoływanie się na IFBG przez przedstawicieli „Rady” Maczułki było nie tylko manipulacją, ale i informacją bezpodstawną, ponieważ do tego czasu Borodij została już usunięta z IFBG, a sama organizacja nie miała nic wspólnego z wizytą polskich senatorów w Odessie.

Mimo że Niedźwiecki zaprzeczał, że to Blok Opozycyjny zorganizował wyjazd polskich senatorów na Ukrainę, podczas wizyty w Odessie kontaktował się wyłącznie z przedstawicielami tej partii. Ukraińscy aktywiści, którzy ujawnili polityczny podtekst wyjazdu Rulewskiego i Wcisły, opublikowali filmy, na których widać Niedźwieckiego i obu polskich senatorów w towarzystwie Igora Szawrowa (wiceszefa Bloku Opozycyjnego w Czarnomorsku)

63 „W Odiessie Awtomajdan blokiował w otele dwóch polskich senatorów”, *Jewropiejskaja prawda*, 13 lipca (2016), <https://www.eurointegration.com.ua/ru/news/2016/07/13/7052054/>.

64 „Polski senatory i separatizm w Odesi”, *PolUkr*, lipiec (2016), <http://www.polukr.net/uk/blog/2016/07/polski-senatory-i-separatyzm/>. Odpowiadając na pytanie o to, kto zorganizował ich wyjazd, Rulewski mógł jedynie powiedzieć, że była to fundacja zarejestrowana w Brukseli. Zob. „Sryw press-konferencii odesskich separatistow i polskich politikow”, *YouTube*, 14 lipca (2016), <https://www.youtube.com/watch?v=6Dfj9bGPB6I>. Na swojej stronie na Facebooku pośrednio potwierdził jednak, że powiedziano mu o rzekomym zaangażowaniu IFBG, zob. Jan Rulewski, „Odessa. Wpuszczono do nas media”, *Facebook*, 13 lipca (2016), https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=1065900940165083&id=889618367793342.

Nadia Borodij i Ołeh Wołoszyn w 2017 roku.

Źródło: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1407724479300011&set=a.442053772533758>

i Iriny Kowalisz (ówczesnej sekretarz prasowej Bloku Opozycyjnego w obwodzie odeskim), jak również Borodij i Wołoszyna.⁶⁵

Jedna z organizacji ukraińskich twierdziła również, że Rulewski i Wciśła mieli wziąć udział we wspólnej konferencji prasowej z przedstawicielami Bloku Opozycyjnego, ale to doniesienie nie znajduje potwierdzenia w niezależnych źródłach i wydaje się być bezpodstawne: Blok Opozycyjny dążył do ukrycia, a nie podkreślenia swojego udziału w organizacji wizyty dwóch polskich senatorów w Odessie, stąd wykorzystanie „Rady Matek 2 Maja” Maczułki i IFBG jako przykrywk. Mimo to część ukraińskich nacjonalistów uwierzyła w doniesienia o konferencji prasowej i zablokowała wejście do hotelu, w którym przebywali dwaj polscy senatorowie, aby uniemożliwić im

⁶⁵ „Rabota po wyjawleniju podgotowki Oppblokom separatistskoj konferenciji”, *YouTube*, 13 lipca (2016), <https://www.youtube.com/watch?v=ZfOojWFzvwU>; „Sryw press-konferencii odeskich separatistow i polskich politikow”.

Polscy senatorowie Jan Rulewski (z prawej) i Jerzy Wciśła (z lewej) uwięzieni w hotelu w Odessie w 2016 roku.

Źródło: <https://www.radiopik.pl/2,45602,senator-jan-rulewski-zablokowany-w-hotelu-w-odes>

udział w domniemanym wydarzeniu.⁶⁶ Komentując blokadę, deputowany Bloku Opozycyjnego Mykoła Skoryk ostrzegł, że doprowadzi ona do „międzynarodowego skandalu”⁶⁷ - co być może było celem Bloku Opozycyjnego - ale nie wybuchł on, mimo prób wywołania zamieszania przez polskie wydanie rosyjskiego rządowego portalu informacyjnego Sputnik.⁶⁸ Rulewskiemu i Wciśle udało się wprawdzie spotkać z kilkoma osobami, których bliscy zginęli w Odessie w 2014 roku,⁶⁹ ale spotkania te nie były szeroko nagłośnione.

66 „Odesskij ‘Awtomajdan’ zablokiował inostrancew w otele, cztoeby sorwat’ akciju na Kulikowom pole”, *Dumskaya*, 13 lipca (2016), <https://dumskaya.net/news/odesskiy-avtomaydan-zablokirowal-inostrancev-v-060351/>.

67 Nardep Skorik: „Błokirowanije radikalami senatorow polskogo Senata w Odessie grozit mezhdunarodnym skandalom”, *Slovo*, 13 lipca (2016), <http://www.slovo.odessa.ua/news/13067-nardep-skorik-blokirovanije-radikalami-senatorov-polskogo-senata-v-odesse-grozit-mezhdunarodnym-skandalom-foto.html>.

68 Leonid Sigan, „Prawa człowieka po ukraińsku”, *Sputnik*, 1 września (2016), <https://pl.sputniknews.com/20160901/prawa-czlowiek-po-ukrainsku-3803693.html>.

69 Jerzy Wciśła, „Jestem w Warszawie”, *Facebook*, 14 lipca (2016), <https://www.facebook.com/jurek.wcisla/posts/10204957517936364>.

DUBLER

Jak wspomniano, Niedźwiecki zdystansował się wobec Zmiany i nie uczestniczył w jej kampanii na rzecz uwolnienia Piskorskiego. Należy przypuszczać, że decyzje Niedźwieckiego w tej kwestii były głównie podjęte dwoma względami. Z jednej strony, jego dotychczasowa i późniejsza działalność polityczna świadczą o tym, że nigdy nie był on zagorzałym działaczem politycznym i angażował się w różne projekty polityczne, o ile służyły one jego osobistym celom; w tym sensie związki z aresztowanym Piskorskim były szkodliwe dla jego reputacji. Z drugiej strony, w odróżnieniu od działalności w kraju, jego współpraca z Blokiem Opozycyjnym, finansowanym przez ukraińskich oligarchów, wydawała mu się bardziej opłacalna i lukratywna.

Mimo to Niedźwiecki pozostawał w kontakcie z członkami Zmiany, gdy spodziewane korzyści przewyższały potencjalne ryzyko. Jednym z przykładów takiego wyrachowanego podejścia była podróż Niedźwieckiego do Rosji w sierpniu 2016 roku w towarzystwie wiceprezesa Zmiany Jarosława Augustyniaka i sekretarza partii Tomasza Jankowskiego. Cała trójka, wraz z kilkoma innymi polskimi działaczami⁷⁰ w rzeczywistości po prostu towarzyszyła bardziej znanemu polskiemu politykowi Januszowi Korwin-Mikkemu w czasie jego wizyty w Moskwie i stolicy Czeczenii Groznym. W skład delegacji wchodził również nieżyjący już skrajnie prawicowy dziennikarz niemiecki Manuel Ochsenteiler oraz włoski prokremlowski działacz zaangażowany w pracę mediów Eliseo Bertolasi.

W tym czasie ekscentryczny, skrajnie prawicowy polityk Korwin-Mikke był posłem do Parlamentu Europejskiego. Do momentu swojej podróży w sierpniu 2016 roku uczestniczył już w kilku wydarzeniach, które można postrzegać jako wspierające interesy Kremla i innych reżimów autorytarnych.

70 Byli to Marcin Skalski, Jan Wsół i Bartosz Bieszczad.

W dniach 30 listopada - 1 grudnia 2014 roku Korwin-Mikke wziął udział w międzynarodowej konferencji na temat zwalczania terroryzmu i ekstremizmu religijnego, która odbyła się w Damaszku w Syrii.⁷¹ Konferencja, którą otworzył premier Syrii Wa'il Nadir al-Halki, miała charakter wyraźnie antyliberalny, a wśród wielu gości znaleźli się m.in. Piskorski, przyszły wiceprezes Zmiany Nabil Al-Malazi, brytyjski neofaszysta Nick Griffin oraz delegacja amerykańskiego prokremlowskiego i antysemitckiego pisma „Veterans Today”.⁷² W grudniu 2015 roku Korwin-Mikke nielegalnie odwiedził anektowany przez Rosję Krym i spotkał się z rosyjskimi władzami okupacyjnymi.⁷³ W marcu i maju 2016 roku odwiedził Moskwę, by wziąć udział w programach rosyjskich państwowych kanałów telewizyjnych Rossija-1 i NTV.⁷⁴

Wizyta Korwin-Mikkego w Rosji w sierpniu 2016 roku została oficjalnie zorganizowana przez rosyjskie Centrum Rosyjsko-Polskiego Dialogu i Porozumienia, kierowane wówczas przez Jurija Bondarenkę. Według Łukasza Wenerskiego i Michała Kacewicza Bondarenko ściśle współpracował z Piskorskim, i obaj pozostawali w regularnym kontakcie od 2015 roku.⁷⁵ Wydaje się prawdopodobne, że gdyby Piskorski nie został aresztowany w maju 2016 roku, towarzyszyłby Korwin-Mikkemu w jego wizycie do Rosji

-
- 71 [Janusz Ryszard Korwin-Mikke], „Oświadczenie o udziale posłów w wydarzeniach organizowanych przez strony trzecie i na zaproszenie stron trzecich”, *Parlament Europejski*, 10 grudnia (2014), https://www.europarl.europa.eu/ep-dat/124879_28-11-2014.pdf.
- 72 Lamiat Sabin, “What on Earth is Nick Griffin Doing in Syria?”, *Independent*, 1 grudnia (2014), <https://www.independent.co.uk/news/world/middle-east/what-earth-nick-griffin-doing-syria-9895196.html>; “Syrian Counterterrorism Conference Attracts U.S. Anti-Semites”, *Anti-Defamation League*, 4 grudnia (2014), <https://www.adl.org/blog/syrian-counterterrorism-conference-attracts-us-anti-semites>.
- 73 [Janusz Ryszard Korwin-Mikke], „Oświadczenie o udziale posłów w wydarzeniach organizowanych przez strony trzecie i na zaproszenie stron trzecich”, *Parlament Europejski*, 14 marca (2017), https://www.europarl.europa.eu/ep-dat/124879_09-12-2015.pdf; „Dieputat EP: winić w energobłokadię Kryma wszech ukraincew nielzia”, *RIA Novosti*, 11 grudnia (2015), <https://ria.ru/20151211/1340346788.html>.
- 74 [Janusz Ryszard Korwin-Mikke], „Oświadczenie o udziale posłów w wydarzeniach organizowanych przez strony trzecie i na zaproszenie stron trzecich”, *Parlament Europejski*, 21 marca (2016), https://www.europarl.europa.eu/ep-dat/124879_05-03-2016.pdf; [Janusz Ryszard Korwin-Mikke], „Oświadczenie o udziale posłów w wydarzeniach organizowanych przez strony trzecie i na zaproszenie stron trzecich”, *Parlament Europejski*, 31 marca (2016), https://www.europarl.europa.eu/ep-dat/124879_17-05-2016.pdf.
- 75 Łukasz Wenerski, Michał Kacewicz, “Russian Soft Power in Poland: The Kremlin and Pro-Russian Organizations”, red. Lóránt Gyóri (Budapeszt: Political Capital, 2017), https://www.politicalcapital.hu/pc-admin/source/documents/PC_NED_country_study_PL_20170428.pdf, s. 29.

(Od lewej do prawej) Manuel Ochsenreiter, Janusz Korwin-Mikke, Eliseo Bertolasi i Jurij Bondarenko na konferencji prasowej w Moskwie w 2016 roku.

Źródło: <https://www.imago-images.de/st/0072955577>

w sierpniu tegoż roku. W związku z tym Niedźwiecki, który - podobnie jak lider Zmiany – dość płynnie mówi po rosyjsku, zastępował Piskorskiego podczas podróży Korwin-Mikkego do Moskwy i Groznego. Udział w tej podróży Ochsenreitera, bliskiego współpracownika Piskorskiego, dodatkowo potwierdza to przypuszczenie.

Wizyta Niedźwieckiego w Rosji w sierpniu 2016 roku najwyraźniej stała się początkiem jego „rosyjskiej kariery” w zastępstwie Piskorskiego, który miał wyjść na wolność za kaucją dopiero w maju 2019 roku.

W marcu 2017 roku Niedźwiecki uruchomił stronę internetową Europejskiej Rady na rzecz Demokracji i Praw Człowieka (ECDHR).⁷⁶ ECDHR jest opisywana jako „organizacja pozarządowa non-profit [...] wspierająca instytucje i praktyki demokratyczne na całym świecie” i zaangażowana w „promocję wartości Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej, oraz Europejskiej Konwencji Praw Człowieka”.⁷⁷ Podobnie jak w przypadku ECAG

⁷⁶ „ecdhr.eu”, EURid, <https://whois.eurid.eu/en/search/?domain=ecdhr.eu>.

⁷⁷ „About Us”, Europejska Rada na rzecz Demokracji i Praw Człowieka, <http://ecdhr.eu/about-us/>.

Piskorskiego,⁷⁸ obserwacja wyborów została zadeklarowana jako jeden z głównych celów działalności organizacji.⁷⁹

Początkowo jednak ECDHR przedrukowywała artykuły związane z wyborami z wielu różnych źródeł, od renomowanego „The Economist” po rosyjską państwową telewizję RT. Jednak później, w 2017 roku, ECDHR rozpoczęła swój pierwszy projekt obserwacji wyborów, rekrutując ludzi do monitorowania wyborów w Rosji podczas tak zwanego „wspólnego dnia głosowania”.⁸⁰

Niedźwiecki rozesłał zaproszenia do pewnej liczby polityków, dziennikarzy i działaczy, zapraszając ich do udziału w misji obserwacji wyborów w Rosji w 2017 roku. Zapraszając potencjalnych obserwatorów, Niedźwiecki wspominał, że wydatki związane z wyjazdem do Rosji pokryje Rosyjska Fundacja Pokoju (Rossijskij Fond Mira, RFM).⁸¹

RFM odgrywa istotną rolę w organizacji politycznie stronniczej międzynarodowej obserwacji wyborów w ostatnich latach. Na czele organizacji stoi Leonid Słucki, przewodniczący Komisji Spraw Międzynarodowych Dumy Państwowej Rosji. W marcu 2014 roku, dzień po „referendum na Krymie”, Słucki stał się jednym z pierwszych siedmiu obywateli Rosji objętych amerykańskimi sankcjami w związku z aneksją Krymu.⁸² Chociaż Słucki był zaangażowany w szkodliwą działalność Rosji w Europie na długo przed 2014 rokiem, szczególnie jako członek Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy (ZPRE), stał się niezwykle aktywny po rozpęтaniu przez Rosję wojny przeciwko Ukrainie. Przez lata Słucki nawiązywał kontakty z zachodnimi politykami i działaczami, aby szerzyć kremlowskie narracje dotyczące spraw międzynarodowych, organizował podróże sprzyjających Moskwie

78 „Statut stowarzyszenia”, *Europejskie Centrum Analiz Geopolitycznych*, <https://web.archive.org/web/20101129124600/http://geopolityka.org/pl/informacje/71-statut-stowarzyszenia>.

79 „About Us”, *Europejska Rada na rzecz Demokracji i Praw Człowieka*.

80 Wspólny dzień głosowania to dzień (druga niedziela września każdego roku), w którym władze rosyjskie przeprowadzają wybory municypalne, regionalne i eventualnie parlamentarne. Prezydent Władimir Putin podpisał ustawę wprowadzającą wspólny dzień głosowania w 2012 roku. Zob. Natalya Krainova, „Putin Signs Law Creating Single Voting Day in September”, *The Moscow Times*, 3 października (2012), <https://www.themoscowtimes.com/2012/10/03/putin-signs-law-creating-single-voting-day-in-september-a18260>.

81 Kenan Habul, „SD-topp kritiseras för bjudresa till Ryssland”, *Aftonbladet*, 14 września (2017), <https://www.aftonbladet.se/nyheter/samhalle/a/RLAIO/sd-topp-kritiseras-for-bjudresa-till-ryssland>.

82 Executive Order 13661 - Blocking Property of Additional Persons Contributing to the Situation in Ukraine”, *Rejestr Federalny*, Vol. 79, No. 53, 19 marca (2014), <https://www.govinfo.gov/content/pkg/FR-2014-03-19/pdf/2014-06141.pdf>.

(od lewej do prawej) Leonid Słucki, nieżyjący już lider prorosyjskich separatystów Aleksander Zacharczenko oraz Mateusz Piskorski w okupowanym przez Rosję Doniecku w 2014 rok.

Źródło: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=726164590771236&set=a.501245176596513>

polityków do Rosji i na zaanektowany przez Rosję Krym, a także organizował wydarzenia wspierające politykę Kremla. Znaczna część wydatków związanych z tą działalnością była pokrywana ze środków RFM.⁸³

Ponieważ RFM koordynowała pozorowane misje obserwacji wyborów z udziałem zagranicznych osób i współpracowała z ECAG Piskorskiego, Słucki i Piskorski znali się co najmniej od listopada 2014 roku, kiedy to sprowadzili „misję obserwacyjną” na okupowane przez Rosję tereny na wschodzie Ukrainy.⁸⁴ Ponieważ jednak Piskorski został aresztowany w maju 2016 roku, Słucki potrzebował innego europejskiego partnera, który zastąpiłby

83 “Naciki’, granty w SSzA i tajny wizyt Enrike Iglesiasa: Kak fond deputata Słuckogo iszczet družiej Kremla po wsiemu miru”, *Centrum Dossier*, 5 kwietnia (2021), <https://dossier.center/slutsky/>.

84 Halya Coynash, “An ‘Election’ amid Kalashnikovs, Cabbages and Moscow’s Fascist Fans”, *Charkowska Grupa Praw Człowieka*, 3 listopada (2014), <https://khpg.org/en/1414979120>.

go w roli werbującego i koordynatora pracy fikcyjnych obserwatorów wyborów, i takim partnerem został Niedźwiecki.

Można przypuścić, że Słucki nawiązał kontakt operacyjny z Niedźwieckim nie później niż w okresie między wizytą tego ostatniego w Rosji z Korwin-Mikkem⁸⁵ w sierpniu 2016 roku a latem 2017 roku, kiedy Niedźwiecki zaczął rozsyłać zaproszenia do potencjalnych obserwatorów wyborów. Ponadto, choć w chwili obecnej weryfikacja tej informacji wydaje się niemożliwa, można przypuścić, że kontakt operacyjny między Słuckim a Niedźwieckim został nawiązany przed marcem 2017 roku (tzn. przed uruchomieniem ECDHR), a sam pomysł założenia ECDHR zrodził się u Słuckiego. Słucki nie zadowolili się współpracą z Niedźwieckim w charakterze dublera Piskorskiego, ponieważ bez Piskorskiego, ECAG jako zarejestrowana w UE instytucja-przykrywka dla wywierania szkodliwych rosyjskich wpływów stała się bezużyteczna i też musiała być zastąpiona; stąd konieczność powołania ECDHR.

We wrześniu 2017 roku rosyjskie media doniosły, że 27 „międzynarodowych ekspertów” z 12 krajów będzie monitorować rosyjskie wybory podczas wspólnego dnia głosowania 10 września tegoż roku.⁸⁶ Nie ma dowodów na to, że Niedźwiecki zaprosił wszystkich 27 obserwatorów (zob. Załącznik 2), ale potwierdzono, że Pavel Gamov, urodzony w Rosji poseł ze szwedzkiej skrajnie prawicowej partii Szwedzcy Demokraci (Sverigedemokraterna, SD), pojechał do Rosji, aby monitorować wybory na zaproszenie Niedźwieckiego. Ponadto, Gamov powiedział szwedzkim mediom, że takie samo zaproszenie zostało wysłane do wszystkich członków europejskiej grupy parlamentarnej „Europa Wolności i Demokracji Bezpośredniej” (EFDD), której członkiem była wówczas SD.⁸⁷

85 RFM Słuckiego opłaciła kilka wyjazdów francuskich polityków do Rosji oraz Krymu i Sewastopola, anektowanych przez Rosję. Komentując słowa Korwin-Mikkiego, który w sierpniu 2015 roku powiedział, że myśli o wizycie na Krymie, Słucki pozytywnie odniósł się do tego pomysłu. Zob. „Deputat o wozmożnom wizicie polskiego deputata na Krym: ES chociez prawdu”, *RIA Novosti*, 14 sierpnia (2015), <https://ria.ru/20150814/1183591706.html>. Na razie nie wiadomo czy to właśnie Słucki ostatecznie zaaranżował wizytę polskiego europośła na Krymie w grudniu 2015 roku. Słucki mógł skontaktować się z Korwin-Mikkem za pośrednictwem Piskorskiego.

Jeśli to zrobił, ewidentnie ułatwiło to nawiązanie kontaktu między Słuckim a Niedźwieckim, gdy ten ostatni pojechał do Moskwy razem z Korwin-Mikkem w sierpniu 2016 roku.

86 „Za wyborami w Rossiji budut nabludat’ 27 miezdunarodnykh ekspertow”, *RIA Novosti*, 8 września (2017), <https://ria.ru/20170908/1502089440.html>.

87 Patrik Dahlin, „Pavel Gamov (SD): Jag är inte Putinist”, *Upsala Nya Tidning*, 13 września (2017), <https://unt.se/nyheter/upsala/pavel-gamov-sd-jag-ar-inte-putinist-4754655.aspx>.

Wizyta Gamova w Rosji naznaczona była serią skandali. Według dość zabawnego sprawozdania w prawicowo-populistycznym „Nyheter Idag”, szwedzki poseł ostro imprezował podczas podróży do Rosji i nieustannie żądał od rosyjskich organizatorów opłacenia rachunków wystawionych przez odwiedzone bary, jak również zapewnienia mu osobnego pokoju hotelowego dla nowo poznanych dziewczyn, grożąc, że w przeciwnym razie powie mediom o nieprawidłowościach wyborczych, czego nie mógł zaobserwować, ponieważ próbował szantażować organizatorów w przeddzień głosowania.⁸⁸ Oprócz tego, Gamov wielokrotnie molestował swoją asystentkę (i członkinię partii) podczas podróży, co stało się jednym z głównych powodów - oprócz faktu, że SD nie zezwoliła na jego udział w obserwacji wyborów w Rosji - dla których został on poproszony o opuszczenie szeregów partii po ujawnieniu jego zachowania w Rosji.⁸⁹

Sam Niedźwiecki obserwował wybory we wchodzącej w skład Federacji Rosyjskiej Republice Udmurckiej wraz ze słowackim posłem i przyszłym ministrem zdrowia Markiem Krajčím. Jak należałoby się spodziewać, obaj chwalili ich przebieg.⁹⁰

Mimo wpadki z Gamovem, praca Niedźwieckiego jako koordynatora politycznie stronniczej międzynarodowej obserwacji wyborów została przypuszczalnie dobrze oceniona przez Śluckiego, i Niedźwiecki ponownie otrzymał zadanie werbowania kolejnych obserwatorów na wybory prezydenckie, które miały się odbyć w Rosji oraz na terytorium nielegalnie zaanektowanych Krymu i Sewastopola 18 marca 2018 roku.

W dniu 1 stycznia 2018 roku Niedźwiecki opublikował na stronie internetowej ECDHR post, w którym informował, że „na zaproszenie Rosyjskiej Fundacji Pokoju” jego organizacja skompletuje misję obserwacji wyborów w celu monitorowania wyborów prezydenckich w Rosji w 2018 roku (z jakiegoś powodu Niedźwiecki usunął ten post w 2020 roku).⁹¹ W tym samym miesiącu rozpoczął rozsyłanie listów zapraszających europejskich

88 Chang Frick, „Den svenska diplomaten“, *Nyheter Idag*, 8 listopada (2017), <https://nyheteridag.se/den-svenska-diplomaten/>.

89 “Sweden Democrat Quits Party after Unauthorized Russia Trip”, *The Local*, 10 listopada (2017), <https://www.thelocal.se/20171110/sweden-democrat-asked-to-leave-party-over-unauthorized-russia-trip-harassment-allegations/>.

90 „Wybory w Udmurtii podwieli pod standardy demokracji”, *Lenta*, 10 września (2017), https://lenta.ru/news/2017/09/10/udmurtia_standard/.

91 “Electoral Monitoring Mission in Russia. March 2018”, *Europejska Rada na rzecz Demokracji i Praw Człowieka*, 1 stycznia (2018), <http://ecdh.eu/project/electoral-monitoring-mission-in-russia-march-2018/> [obecnie niedostępne].

Janusz Niedźwiecki (z lewej) i Marek Krajčí (z prawej) jako „obserwatorzy wyborów” w Rosji w 2017 roku.

Źródło: <https://izvestiaur.ru/news/view/13965101.html>

polityków do obserwacji wyborów prezydenckich (zob. Załącznik 3).⁹² Podobnie jak w 2017 roku, Niedźwiecki zapraszał ich w imieniu zarówno ECDHR, jak i RFM Słuckiego, którą w listach określał jako „naszego rosyjskiego partnera i oficjalnego gospodarza tej wyborczej misji obserwacyjnej”. Obiecał, że „wszystkie koszty podróży i zakwaterowania” zostaną pokryte przez organizatorów i wspomniał, że zostaną zaproszeni „około 150 parlamentarzystów, polityków i ekspertów z całego świata”. O tej samej liczbie obserwatorów mówiły rosyjskie media, powołując się na źródła w Dumie Państwowej.⁹³

92 Iida Tikka, Suvi Turtiainen, “Suomalaisia kansanedustajia yritetään naruttaa vaalitarkkailijoiksi Venäjälle - hämärän kutsun taustalla puolalaisjärjestö”, *Yle*, 25 stycznia (2018), <https://yle.fi/uutiset/3-10039429>.

93 Dmitrij Łaru, Angelina Galanina, Tatiana Bajkowa, „Boleje 150 inostrannykh deputatow posietiat prezidentskije wybory w Rossiji”, *Izwestija*, 22 stycznia (2018), <https://iz.ru/697617/dmitrii-laru-angelina-galanina-tatiana-baikova/boleje-150-inostrannykh-deputatov-posietiat-prezidentskie-vybory-v-rossii>.

Rzeczywista liczba obserwatorów międzynarodowych zaproszonych przez parlament rosyjski była jednak większa: Zgromadzenie Federalne Federacji Rosyjskiej czyli Duma Państwowa (izba niższa) i Rada Federacji (izba wyższa) zaprosiły łącznie 482 obserwatorów,⁹⁴ z których 43 obserwowało wybory prezydenckie na terytorium zaanektowanych Krymu i Sewastopola.⁹⁵ Kilka rosyjskich organizacji formalnie niepowiązanych z rosyjskimi władzami, w szczególności CIS-EMO, RFM, Stowarzyszenie Kontroli Obywatelskiej (Asociacija „Grażdanskij kontrol”) i Narodowy Monitoring Społeczny (Nacionalnyj obszczestwiennyj monitoring), aktywnie uczestniczyło w werbowaniu i koordynacji zagranicznych obserwatorów, którzy zostali oficjalnie zaproszeni przez Zgromadzenie Federalne FR. Skład misji nie został upubliczniony i w chwili obecnej trudno oszacować, ilu obserwatorów zaproszonych przez rosyjski parlament do obserwacji wyborów prezydenckich było koordynowanych przez ECDHR Niedźwieckiego. Jednym z udowodnionych przypadków jest udział francuskiej europosłanki Joëlle Bergeron, należącej do grupy EFDD w Parlamencie Europejskim, która obserwowała rosyjskie wybory prezydenckie w anektowanym Sewastopolu.⁹⁶ Co ciekawe, wizyta Bergeron nie była w ogóle relacjonowana przez rosyjskie media - w przeciwieństwie do wielu innych zachodnich polityków i działaczy obserwujących nielegalne wybory na Krymie i w Sewastopolu, których praca była szeroko relacjonowana przez rosyjskie media w celu pokazania, że przynajmniej niektórzy ludzie Zachodu uznają przynależność zaanektowanych terytoriów ukraińskich do Rosji.⁹⁷

94 “Inostrannyje (mieždunarodnyje) nabludateli na wyborach Prezidenta Rossijskoj Federacii 18 marta 2018 goda”, *Centralna Komisja Wyborcza Federacji Rosyjskiej*, http://cikrf.ru/analog/prezidentskiye-vybory-2018/nablyudenie-za-vyborami/mezhdunarodnoe-nablyudenie/mejd_nablyudateli.php.

95 Walentina Jegorowa, „Swoimi głazami”, *Rossijskaja gazeta*, 18 marca (2018), <https://rg.ru/2018/03/18/za-vyborami-v-rf-sledilo-rekordnoe-chislo-mezhdunarodnyh-nabliudatelej.html>.

96 [Joëlle Bergeron], “Déclaration de participation des députés à des manifestations organisées par des tiers”, *Parlament Europejski*, 14 marca (2018), https://www.europarl.europa.eu/mepdat/124740_TRAV_LEG8_1001770_FR.pdf.

97 Anton Shekhovtsov, “Foreign Observation of the Illegitimate Presidential Election in Crimea in March 2018”, *European Platform for Democratic Elections*, 3 kwietnia (2018), <https://www.epde.org/en/news/details/foreign-observation-of-the-illegitimate-presidential-election-in-crimea-in-march-2018-1375.html>.

POWRÓT NA UKRAINĘ

Współpraca Niedźwieckiego z podmiotami rosyjskimi nie stała na przeszkodzie jego współpracy z Blokiem Opozycyjnym. W istocie współpraca Niedźwieckiego z obiema stronami wzmacniała jego działania o efekt synergii, gdyż stał się on głównym rozgrywającym, jeśli chodzi o organizację i koordynację udziału polityków europejskich w wydarzeniach autorytarnej propagandy.

Jaskrawym przykładem działań Niedźwieckiego na wielu frontach jest jego współpraca z brytyjskim politykiem Nathanem Gillem, który w chwili zaangażowania się w relacje z Niedźwieckim był eurodeputowanym z ramienia eurosceptycznej brytyjskiej Partii Niepodległości Zjednoczonego Królestwa (United Kingdom Independence Party, UKIP) oraz członkiem grupy EFDD.

Wiosną 2018 roku Niedźwiecki koordynował wizytę Gilla na Ukrainie (zob. Załącznik 4) w imieniu Ołeha Wołoszyna i Nadii Borodij, przy czym ci ostatni działali w imieniu Ołeksandra Wiłkuła - tego samego Ołeksandra Wiłkuła, który przegrał z Borysem Fiłatowem w wyborach na mera Dniepropietrowska w 2015 roku. Pomysł na podróż Gilla na Ukrainę, która podobno została sfinansowana przez fundację Wiłkuła „Ukraińska Perspektywa”,⁹⁸ był taki, że będzie on towarzyszył Wiłkułowi i Wołoszynowi podczas marszu z okazji Dnia Zwycięstwa („Marsz mira”), który miał się odbyć w ukraińskich miastach Krzywy Róg i Dniepr 9 maja 2018 roku. Zwłaszcza po rosyjskiej agresji militarnej wobec Ukrainy w 2014 roku marsz z okazji Dnia

98 [Nathan Gill], “Declaration of Members Attendance Pursuant to an Invitation at Events Organised by Third Parties”, *Parlament Europejski*, 27 września (2018), https://www.europarl.europa.eu/mepdat/124965_TRAV_LEG8_1002264_EN.pdf.

Nathan Gill (z lewej) i Ołeksandr Witkuł (w środku) na marszu z okazji Dnia Zwycięstwa w Dnieprze w 2018 roku.

Źródło: <https://glavnoe.dp.ua/articles/vilkul-v-dnepre-na-marsh-mira-vyshli-desjatki-tysjach-ljudej/>

Zwycięstwa, będącego świętem zwycięstwa ZSRR w tzw. Wielkiej Wojnie Ojczyźnianej (1941-1945), zaczął być coraz bardziej kojarzony z prorosyjskimi nastrojami na Ukrainie ze względu na polityczne wykorzystywanie pamięci wojny przez Kreml.⁹⁹

Gillowi nie była obca działalność prokremlowska. Od 2016 roku udzielał komentarzy rosyjskiej, kontrolowanej przez państwo telewizji RT, krytykując unijne sankcje nałożone na Rosję w związku z jej wojną z Ukrainą¹⁰⁰ czy popierając linię Moskwy w sprawie rzekomych kontaktów Ankary z ISIS.¹⁰¹

99 Na temat roli Wielkiej Wojny Ojczyźnianej w konstruowaniu rosyjskiej postsowieckiej tożsamości narodowej zob. Olga Malinova, "Political Uses of the Great Patriotic War in Post-Soviet Russia from Yeltsin to Putin", w: Julie Fedor, Markku Kangaspuro, Jussi Lassila, Tatiana Zhurzhenko (red.), *War and Memory in Russia, Ukraine and Belarus* (Cham: Palgrave Macmillan, 2017), ss. 43-70; Galia Ackerman, *Le régiment immortel: la guerre sacrée de Poutine* (Paris: Premier Parallèle, 2019).

100 "Anti-Russian Sanctions: 'EU Should Stop Playing Games of Washington'", RT, 24 lipca (2017), <https://www.rt.com/op-ed/397353-eu-us-russia-sanctions/>.

101 "Turkey's Alleged ISIS Support: 'Absolutely Horrendous'", RT, 25 marca (2016), <https://www.rt.com/op-ed/337219-turkey-evidence-isis-support/>.

We wrześniu 2018 roku Gill został zaproszony na Mołdawsko-Rosyjskie Forum Gospodarcze w stolicy Mołdawii Kiszyniowie w dniach 20-22 września tegoż roku (zob. Załącznik 5). Osobą, która zaprosiła Gilla, był Andrej Nazarov, współprzewodniczący ogólnorosyjskiej organizacji społecznej „Rosja Biznesu” (Diełowaja Rossija), a także przewodniczący zarządu Fundacji Jałtańskiego Międzynarodowego Forum Gospodarczego, która organizuje coroczne wydarzenia biznesowe na zaanektowanym przez Rosję Krymie. Zgodnie z oficjalnym oświadczeniem Gilla o udziale w wydarzeniach organizowanych przez osoby trzecie,¹⁰² jego wydatki związane z podróżą do Mołdawii (przelet i hotel) zostały pokryte przez ECDHR, chociaż celowo lub nieumyślnie podał on nieprawdziwe dane dotyczące organizacji. Odwołując się do rejestru służącego przejrzystości UE, w swoim oświadczeniu dotyczącym podróży do Kiszyniowa Gill podał numer należący do Europejskiego Centrum na rzecz Demokracji i Praw Człowieka (European Centre for Democracy and Human Rights), organizacji lobbingowej z siedzibą w Brukseli, której akronim jest zbliżony z ECDHR Niedźwieckiego, ale która „dąży do promowania praw człowieka i demokracji w regionie Zatoki Perskiej, ze szczególnym uwzględnieniem Bahrajnu i Arabii Saudyjskiej”.¹⁰³ Panel dyskusyjny Gilla na Mołdawsko-Rosyjskim Forum Gospodarczym nosił tytuł „Mołdawia: Między Wschodem a Zachodem”. Moderował go Manuel Ochsenreiter, a udział w nim wzięli - oprócz mołdawskich i rosyjskich prelegentów - Michael Harms, dyrektor wykonawczy Komitetu ds. Stosunków Gospodarczych Europy Wschodniej w Berlinie (Committee on Eastern European Economic Relations); Maria Antoniou, wówczas posłanka do parlamentu greckiego z greckiej centroprawicowej partii „Nowa Demokracja” (Νέα Δημοκρατία) i uczestniczka sfingowanej misji obserwacyjnej podczas wyborów prezydenckich w Rosji w 2018 roku; oraz Siegbert Droese, wówczas poseł do niemieckiego Bundestagu z niemieckiej skrajnie prawicowej AfD.¹⁰⁴

ECDHR Niedźwieckiego podobno opłaciła też podróż Gilla i jego brytyjskich kolegów z EFDD - europosłów Jonathana Arnotta i Davida Coburna

102 [Nathan Gill], “Declaration of Members Attendance Pursuant to an Invitation at Events Organised by Third Parties”, *Parlament Europejski*, 27 września 2018 r., https://www.europarl.europa.eu/mepdat/124965_TRAV_LEG8_1002263_EN.pdf.

103 „About Us”, *Europejskie Centrum na rzecz Demokracji i Praw Człowieka*, https://www.ecdhr.org/?page_id=127. Aby wyjaśnić sytuację, autor niniejszego raportu przesłał kilka wiadomości e-mail do Europejskiego Centrum na rzecz Demokracji i Praw Człowieka, ale nie otrzymał odpowiedzi na żadną z nich.

104 „Program of the Moldo-Russian Economic Forum”, https://www.europarl.europa.eu/mepdat/attach/124965_1242d397-d718-4971-a116-8b04969f7040_3.docx.

na Ukrainę (choć mało prawdopodobne, że ECDHR wydała na ten cel własne środki).¹⁰⁵ Oficjalnie udali się oni do Kijowa pod koniec października 2018 roku w ramach „wizyty rozpoznawczej” (*fact finding trip*), aby spotkać się z dziennikarzami kanałów 112 Ukraina i NewsOne, a także z przedstawicielami Narodowej Rady Telewizji i Radiofonii Ukrainy (NRTRU), „w celu zapoznania się z sytuacją wokół głosowania Rady w sprawie zamknięcia kanałów telewizyjnych na Ukrainie”¹⁰⁶ i „zebrania informacji w celu opracowania ewentualnej rezolucji Parlamentu Europejskiego w sprawie wolności prasy na Ukrainie”.¹⁰⁷

Głosowanie, o którym wspomina trójka brytyjskich eurodeputowanych, to głosowanie w ukraińskim parlamencie 4 października 2018 roku, kiedy to ukraińscy posłowie przytłaczającą większością głosów opowiedzieli się za objęciem sankcjami szeregu ukraińskich kanałów medialnych, w tym 112 Ukraina i NewsOne, w ramach środków ochrony ukraińskiego społeczeństwa i państwa przed „agresywnym wpływem destrukcyjnej propagandy”, przeciwdziałania wezwaniom do „naruszenia suwerenności i integralności terytorialnej Ukrainy” oraz zwalczania innych szkodliwych wpływów.¹⁰⁸

Do 2014 roku oba kanały były uważane za tubę propagandową Partii Regionów, a po upadku PR stały się medialnym głosem Bloku Opozycyjnego. Jednak, jak zauważył jeden z ekspertów, podczas gdy 112 Ukraina i NewsOne były krytykowane za nagłaśnianie prorosyjskich treści, do 2018 roku stanowiska prowadzących i gości programów były stosunkowo zrównoważone. Jednak gdy w 2018 roku oba kanały zostały przejęte przez osoby bliskie przypuszczalnie największemu prokremlowskiemu ukraińskiemu politykowi i biznesmenowi Wiktorowi Medwedczukowi (tak się składa, że

105 [Nathan Gill], “Declaration of Members Attendance Pursuant to an Invitation at Events Organised by Third Parties”, *Parlament Europejski*, 15 stycznia (2019), https://www.europarl.europa.eu/mepdat/124965_TRAV_LEG8_1002474_EN.pdf; [Jonathan Arnott], “Declaration of Members Attendance Pursuant to an Invitation at Events Organised by Third Parties”, *Parlament Europejski*, 15 stycznia (2019), https://www.europarl.europa.eu/mepdat/124958_TRAV_LEG8_1002475_EN.pdf; [David Coburn], “Declaration of Members Attendance Pursuant to an Invitation at Events Organised by Third Parties”, *Parlament Europejski*, 17 stycznia (2019), https://www.europarl.europa.eu/mepdat/124967_TRAV_LEG8_1002479_EN.pdf.

106 [Gill], “Declaration of Members Attendance”, 15 stycznia (2019).

107 [Arnott], “Declaration of Members Attendance”.

108 „Projekt Postanowy pro skvalennyja propozicii szczodo zastosuwannja personalnych specialnych ekonomicznych ta inszych обмеżuwalnych zachodiw (sankcij)”, *Werchowna Rada Ukrainy*, 3 października (2018), http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=64731.

Putin jest ojcem chrzestnym córki Medwedczuka), ich zbieżność z antyukraińską propagandą Kremla stała się zbyt oczywista, by ją ignorować.¹⁰⁹

W obawie przed utratą kontroli nad swoimi głównymi kanałami telewizyjnymi, przedstawiciele Bloku Opozycyjnego postanowili zaangażować się we współpracę ze społecznością europejską w nadziei na wywarcie presji na ówczesnego prezydenta Ukrainy Petro Poroszenkę, którego podpis był wymagany do wprowadzenia w życie sankcji wobec 112 Ukraina i NewsOne zaproponowanych przez ukraiński parlament. Podróż trzech brytyjskich eurodeputowanych i członków EFDD była tylko początkiem szeroko zakrojonej kampanii Bloku Opozycyjnego na rzecz swoich kanałów telewizyjnych. Niedźwiecki pełnił rolę koordynatora i pośrednika kilku inicjatyw w ramach tej kampanii.

Oprócz pokrycia kosztów podróży Gilla, a także dwóch pozostałych brytyjskich europosłów do Kijowa, gdzie cała trójka wzięła udział w programie telewizyjnym prowadzonym przez Nadię Borodij,¹¹⁰ Niedźwiecki towarzyszył menedżerom wyższego szczebla kanałów 112 Ukraina i NewsOne, a także Wołoszynowi i Borodij w drodze do Strasburga, gdzie doszło do spotkania z ich sojusznikami wśród eurodeputowanych w lutym 2019 roku. Celem wyjazdu było stworzenie Międzynarodowego Zespołu Redakcyjnego obu kanałów. W skład redakcji miało wejść sześć osób: Gill, Coburn, niemiecki europoseł Arne Gericke (Grupa Europejskich Konserwatystów i Reformatorów), Wołoszyn oraz dwaj menedżerowie 112 Ukraina: główny producent Artem Marczewski i dyrektor generalny Jegor Benkendorf.¹¹¹ Założenie było takie, że włączenie trzech eurodeputowanych w skład zespołu redakcyjnego utrudni ukraińskim władzom zakazanie 112 Ukraina i NewsOne. W swoim oświadczeniu poselskim Gill stwierdził, że pracował w redakcjach obu ukraińskich kanałów nieodpłatnie.¹¹²

We wrześniu 2019 roku ECDHR Niedźwieckiego oświadczyła, że wraz ze swoimi ukraińskimi partnerami, czyli 112 Ukraina, NewsOne, ZIK TV i

109 Zob. Georgy Chizhov, "Pro-Kremlin Influence in the Ukrainian Media", *The Kremlin's Influence Quarterly*, nr 1 (2020), s. 63-71.

110 Borodij od września 2016 roku do stycznia 2018 roku miała swój program w telewizji NewsOne, a we wrześniu 2018 roku została prowadzącą w telewizji 112 Ukraina, zob. „Nadięzda Sass”, *Zik*, <https://zikua.tv/ru/person/6>.

111 „Telekanały ‘112 Ukraina’ i NewsOne sozdali mezhdunarodnyj redakcionnyj soviet”, *112ua.tv*, 13 lutego (2019), <https://112ua.tv/glavnye-novosti/telekanały-112-ukraina-i-newsone-sozdali-mezhdunarodnyj-redakcionnyj-sovet-480480.html>.

112 [Nathan Gill], "Declaration of Members' Financial Interests", *Parlament Europejski*, 2 lipca (2019), https://www.europarl.europa.eu/mepdif/124965_DFI_LEG9_rev0_EN.pdf.

Fot. 13. Członkowie Międzynarodowego Zespołu Redakcyjnego kanałów NewsOne i 112 Ukraina w Parlamencie Europejskim w Strasburgu w 2019 roku: Jehor Benkendorf, David Coburn, Nathan Gill, Taras Kozak (oficjalny właściciel kanałów), Arne Gericke oraz Artem Marczewski.

Źródło: <https://112.international/ukraine-top-news/112-ukraine-newsone-tv-channels-create-international-editorial-board-36985.html>

Narodowym Związkiem Dziennikarzy Ukrainy, „przygotowała kompleksowy raport opisujący problem wolności słowa i rosnących zagrożeń dla działalności dziennikarzy [sic] na Ukrainie w 2018-2019”¹¹³ Raport, zatytułowany „Atak na wolność słowa i rosnące zagrożenia dla działalności dziennikarzy na Ukrainie w latach 2018-2019”, miał na¹¹⁴ celu pokazanie europejskim politykom „problemu”, z jakim „borykają się ukraińscy dziennikarze”, oraz „podjęcie solidarnych działań potępiających cenzurę, naruszanie wolności słowa, naciski polityczne i przemoc wobec dziennikarzy

113 “Support for Freedom of Speech and Media in Ukraine”, *Europejska Rada na rzecz Demokracji i Praw Człowieka*, 30 września (2019), <http://ecdh.eu/project/support-for-freedom-of-speech-and-media-in-ukraine/>.

114 “Attack on the Freedom of Speech and Growing Threats to the Activity of Journalists in Ukraine in 2018-2019. Report for the Meeting of the European Parliament on September 16, 2019”, *Europejska Rada na rzecz Demokracji i Praw Człowieka*, <http://ecdh.eu/wp-content/uploads/2020/08/Attack-on-the-freedom-of-speech-and-media-in-Ukraine-2019.pdf>

[sic] na Ukrainie”.¹¹⁵ Jak można się było spodziewać, w raporcie nie wspomniano ani o aneksji Krymu przez Rosję, ani o okupacji części wschodniej Ukrainy, ani o ciągłych zagrożeniach dla suwerenności Ukrainy – wydarzeniach i działaniach, wywierających bezpośredni wpływ na bezpieczeństwo narodowe Ukrainy i regulowanie przez nią przestrzeni informacyjnej w obliczu trwającej rosyjskiej agresji.

ECDHR twierdzi, że raport został przedstawiony w Parlamencie Europejskim we wrześniu, przy czym organizacja Niedźwieckiego i jej ukraińscy partnerzy odbyli na jego podstawie „ponad 60 spotkań z posłami do Parlamentu Europejskiego reprezentującymi wszystkie ugrupowania polityczne” w Parlamencie Europejskim i „otrzymali wsparcie dla [swoich] działań od większości z nich”.¹¹⁶ Co ciekawe, prezentacja raportu, jeśli rzeczywiście miała miejsce, nie była relacjonowana przez media, w tym 112 Ukraina i NewsOne. Kolejne, powiązane z tym „półtajne” wydarzenie, formalnie zorganizowane przez ECDHR i poświęcone „przemocy wobec dziennikarzy i ograniczaniu wolności słowa na Ukrainie”, odbyło się 18 grudnia w Parlamencie Europejskim w Strasburgu. Wzięło w nim udział czterech eurodeputowanych: Gill, Tatjana Ždanok, niezrzeszony James Wells (Brexit Party) oraz Shaffaq Mohammed z brytyjskiej partii Liberalni Demokrati (Liberal Democrats) (grupa „Odnówić Europę” (Renew Europe) w Parlamencie Europejskim); wśród głównych uczestników znaleźli się również Borodij, Niedźwiecki oraz Wołoszyn.¹¹⁷

Fakt, że wydarzenia zorganizowane/ koordynowane przez ECDHR Niedźwieckiego i odbywające się w Parlamencie Europejskim we wrześniu i grudniu 2018 roku w przeważającej mierze nie były relacjonowane w mediach, można wyjaśnić widocznym brakiem zamiaru ze strony Bloku Opozycyjnego ujawnienia jakichkolwiek szczegółów swojej współpracy z politykami europejskimi w ramach kampanii przeciwko wprowadzeniu sankcji wobec kanałów 112 Ukraina i NewsOne. Choć – w obliczu szeregu dodatkowych czynników – trudno jest ocenić skuteczność operacji wpływu, takich jak ta przeprowadzona przez Blok Opozycyjny, należy zauważyć, że prezydent Poroszenko ostatecznie nie zdecydował się na wprowadzenie sankcji; wprowadził je dopiero kolejny prezydent Wołodymyr Zełenski¹¹⁸ w lutym 2021 roku.

115 “Support for Freedom of Speech and Media in Ukraine”.

116 “Support for Freedom of Speech and Media in Ukraine”.

117 “Bieły szum: kak karmannyje SMI kuma Putina pytajutsia diskreditirovat’ Ukrainu w Jewropie”, *Informacionnoje soprotywlenije*, 21 grudnia (2019), <https://sprotyiv.info/rassledowaniya/belyj-shum-kak-karmannyje-smi-kuma-putina-pytajutsya-diskreditirovat-ukrainu-v-evrope>.

118 „Ukaz Priezidenta Ukrainy nr 43/2021”, *Priezident Ukrainy*, 2 lutego (2021), <https://www.president.gov.ua/documents/432021-36441>.

W MROCNYM ŚWIETLE REFLEKTORÓW

Jak widać, ukraińscy opiekunowie Niedźwieckiego traktowali go przede wszystkim jako koordynatora różnych wydarzeń i pośrednika w kontaktach przedstawicieli Bloku Opozycyjnego z politykami europejskimi. Prawdopodobnie z powodu nieudanej „Operacji Odessa” i zbyt oczywistych związków Niedźwieckiego z polskimi antyukraińskimi działaczami politycznymi, nawet Blok Opozycyjny rzadko, jeśli w ogóle, angażował Niedźwieckiego jako komentatora czy opiniotwórcę. Po 2016 roku stał się on dla nich zbyt niewygodny z punktu widzenia ukraińskiej przestrzeni informacyjnej, ale wciąż był użyteczny jako menedżer operacyjny pracujący za kulisami.

Nieco inny charakter miała współpraca Niedźwieckiego z podmiotami rosyjskimi, którzy traktowali go *zarówno* jako organizatora/osobę werbującą, jak i komentatora/eksperta.

Już w listopadzie 2017 roku Niedźwiecki wziął udział w zjeździe członków rosyjskiego ruchu narodowo-bolszewickiego „Sedno epoki” (Sut’ wriemieni”), założonego przez rosyjskiego lewicowego ultranacjonalistę Siergieja Kurginiana, który wysłał ochotników do walki z siłami ukraińskimi w okupowanych przez Rosję regionach wschodniej Ukrainy. Oprócz Niedźwieckiego w zjeździe uczestniczyło kilku innych gości zagranicznych, między innymi Tatjana Żdanok; Giulietto Chiesa, nieżyjący już były włoski eurodeputowany i wieloletni współpracownik rosyjskiego faszysty Aleksandra Dugina; Zachari Zachariew, członek Bułgarskiej Partii Socjalistycznej (Българска социалистическа партия, БСП); Iñaki Irazabalbeitia, były eurodeputowany z baskijskiej separatystycznej partii „Aralar”; oraz

Dimitris Konstantakopoulos, redaktor greckiego antyglobalistycznego i antyzachodniego portalu „Defend Democracy Press”.¹¹⁹ W czasie zjazdu Niedźwiecki wygłosił krótkie przemówienie,¹²⁰ a następnie napisał artykuł o kryzysie lewicy do gazety „Sut’ wriemieni”.¹²¹

Niedźwiecki spotkał Żdanok i Chiesę ponownie miesiąc później na Jedena-stym Europejskim Forum Rosyjskim (European Russian Forum), dorocz-nym spotkaniu rosyjskich urzędników i przedstawicieli rosyjskich diaspor, które odbyło się w Parlamencie Europejskim w Brukseli w grudniu 2017 ro-ku.¹²² Żdanok zorganizowała spotkanie, które również moderowała wraz z Antonem Iljinem, doradcą przewodniczącego Fundacji „Russkij Mir” (Fond „Russkij Mir”), która jest jednym z głównych narzędzi wpływu Kremla w krajach o licznych społecznościach rosyjskojęzycznych. Forum gościło po-nad 20 polityków, dziennikarzy, naukowców i działaczy, których powitał Władimir Czyżow, Stały Przedstawiciel Federacji Rosyjskiej przy Unii Eu-ropejskiej w Brukseli.¹²³

W maju 2018 roku, w związku z owocną współpracą ze Słuckim, Niedźwiecki zaczęła uruchamiać swoje europejskie kontakty i zapraszać potencjalnych uczestników Międzynarodowego Forum „Rozwój parlamentaryzmu”, które miało się odbyć w Moskwie w dniach 4-5 czerwca 2018 roku. Niedźwiecki rozesłał zaproszenia (zob. Załącznik 6) w imieniu przewodniczącego Dumy Państwowej Wiaczesława Wołodina, który pełnił rolę gospodarza i oficjal-nego organizatora forum, podczas gdy same zaproszenia były podpisane przez zastępcę Wołodina, Piotra Tołstoja (zob. Załącznik 7). W forum wzię-ło udział ponad 500 polityków z całego świata; na forum był obecny sam Niedźwiecki wraz z innym polskim politykiem Jackiem Wilkiem, niezrze-szonym skrajnie prawicowym posłem na Sejm RP.¹²⁴

119 „Torżestwiennyj sjezd ‘Suti wriemieni’ zawierszilsia”, *Krasnaja wiesna*, 7 listopada (2017), <https://rossaprimavera.ru/news/ce80440c>.

120 Janusz Niedźwiecki, „Wystuplenije Janusza Niedźwieckiego”, *Sut’ wriemieni*, nr 253-254, 18 listopada (2017), <https://rossaprimavera.ru/article/fb989857>; „Zapisz priamoj translacji Torżestwiennogo zasiedanija SW 7.11.2017”, *Sut’ wriemieni*, 7 listopada (2017), <https://eot.su/node/22633>.

121 Janusz Niedźwiecki, „Lewyje w kołossalnom krizisie”, *Sut’ wriemieni*, nr 253-254, 18 listopada (2017), <https://rossaprimavera.ru/article/c7173ae6>.

122 Przed aresztowaniem Piskorski był na Europejskim Forum Rosyjskim, więc tu znów Niedźwiecki zastępował Piskorskiego w roli „przyjaznego Rosji Polaka” uczestniczącego w prokremlowskim wydarzeniu.

123 „W Briussiele prochodit XI Jewropejskij russkij forum”, *Russkoje pole*, 4 grudnia (2017), <http://russkoepole.de/ru/news-18/4209-v-bryussele-prochodit-xi-evropejskij-russkij-forum.html>.

124 Grażyna Garboś, „Kiedy walczą ze sobą dwa słonie, to najbardziej cierpi trawa’. A trawa to my”, *Sputnik*, 6 czerwca (2018), <https://pl.sputniknews.com/20180606/rozwoj-parlamentaryzmu-forum-moskwa-polska-wspolpraca-sputnik-8109253.html>.

Wiaczesław Wołodin (z lewej) i Piotr Tołstoj podczas Międzynarodowego Forum „Rozwój parlamentaryzmu” w Moskwie w 2018 roku.

Źródło: <http://duma.gov.ru/en/news/45515/>

O ile przed 2018 rokiem rosyjskie prokremlowskie media jedynie sporadycznie zwracały się do Niedźwieckiego, publikując jego komentarze na temat incydentu w Odessie w 2016 roku,¹²⁵ rosyjskich wyborów czy wspólnych rosyjsko-białoruskich manewrów wojskowych, o tyle od drugiej połowy 2018 roku¹²⁶ stał się on regularnym komentatorem zapraszany przez szereg rosyjskich kanałów państwowych. Jego komentarze na tematy społeczno- polityczne były publikowane w polskim i łotewskim wydaniach Sputnika, a także na portalach agencji informacyjnej Rossija Siegodnia i jej spółek zależnych. W rosyjskich mediach Niedźwiecki najczęściej określany był mianem „polskiego eksperta”, „polskiego polityka” lub „polskiego politologa”, do którego zwracano się o komentarz w sprawie wydarzeń na Ukrainie. Zazwyczaj przedstawiał on poglądy korzystne dla Bloku Opozycyjnego

125 Marina Bałtaczewa, „Policija tolko smotriela”, *Wzгляд*, 13 lipca (2016), <https://vz.ru/society/2016/7/13/821289.html>.

126 „Polskij publicist: nieponiatno, zacciem ‘Zapad-2017’ wydadjut za nieczto niebywałoje”, *Radio Sputnik*, 9 września (2017), <https://radiosputnik.ria.ru/20170919/1505098922.html>.

i, od 2019 roku, dla Opozycyjnej Platformy - Za życie (Opozycyjna platforma – Za życia), partii, która zastąpiła Blok Opozycyjny jako główna prorosyjska partia na Ukrainie.

W dniu 21 marca 2019 roku Niedźwiecki wziął udział w wideo konferencji prasowej zorganizowanej przez centrum prasowe Rosсии Siegodnia, poświęconej zbliżającym się wyborom prezydenckim na Ukrainie.¹²⁷ Moderatorem konferencji prasowej był Iskander Chisamow, redaktor portalu „Ukraina.ru” należącego do Rosсии Siegodnia. Paneliści przewidywali, że po wyborach, niezależnie od tego, kto je wygra, dojdzie do zawirowań społecznych - tym samym forsując typowy dla Kremla przekaz o Ukrainie jako państwie niestabilnym i nieobliczalnym. Inaczej sformułowany, ale podobny w treści był przekaz Niedźwieckiego: według niego żaden ze zwycięskich kandydatów na ukraińskiego prezydenta nie będzie w stanie rozwiązać problemów Ukrainy.¹²⁸

Być może zachęcony współpracą z rosyjskimi mediami Niedźwiecki postanowił założyć własne pismo lub został do tego nakłoniony. 26 sierpnia 2020 roku zarejestrował domenę InternationalAffairs.eu dla magazynu *International Affairs*. Na stronie pisma widnieje informacja, że jego siedziba mieści się w Brukseli; pod podanym adresem znajduje się jednak¹²⁹ usługa otwarcia wirtualnego biura za opłatą od 99 euro miesięcznie.¹³⁰ Strona internetowa tego antyamerykańskiego, antyukraińskiego i prokremlowskiego magazynu nigdy nie została w pełni opracowana, przy czym zakładki, takie jak „O nas”, zawierały tekst zastępczy „Lorem ipsum”. Niemniej jednak, strona była mniej lub bardziej regularnie aktualizowana głównie przez użytkowników o pseudonimach „Marta Piekarska” oraz „James Cornwell”. Od czasu do czasu Niedźwiecki oraz polski skrajnie prawicowy autor Ronald Lasecki zamieszczali tam swoje teksty.

W następnym miesiącu, 3 września 2020 roku, Niedźwiecki zarejestrował dwie kolejne domeny, BrusselsDaily.eu oraz EuropaTimes.info, najwyraźniej próbując stworzyć medialną sieć zasobów propagandowych, ale nie zostały one wypełnione treścią przed aresztowaniem Niedźwieckiego.

127 „Kampanija po wyborach Prezidenta Ukrainy - na finisznoj priamoj”, *Rossija Siegodnia*, 21 marca (2019), http://pressmia.ru/special_ukrainianfile/20190321/952282077.html.

128 „Polskij politolog: pobeditiel wyborow na Ukrainie nie reszit problemy strany”, *RIA Novosti*, 21 marca (2019), <https://ria.ru/20190321/1552000073.html>.

129 “Contact”, *International Affairs Magazine*, <https://web.archive.org/web/20201229211157/https://internationalaffairs.eu/contact/>.

130 “Virtual Offices”, *Servcorp*, <https://www.servcorp.be/en/virtual-offices/prices-locations/brussels/bastion-tower/>.

PRACA NA BOKU

Oprócz udziału w różnych projektach polityków rosyjskich i pro-rosyjskich polityków ukraińskich, ECDHR Niedźwieckiego zaangażowana była również w kilka projektów pobocznych, głównie z zakresu obserwacji wyborów.

Na przykład w czerwcu 2019 roku strona ECDHR informowała, że Niedźwiecki uczestniczył w krótkoterminowej misji obserwacji wyborów podczas przedterminowych wyborów lokalnych w meksykańskim stanie Puebla.¹³¹

Jednak prawdopodobnie największą misją obserwacji wyborów, jaką Niedźwiecki zorganizował przed swoim aresztowaniem, była 18-osobowa misja ECDHR skierowana na przedterminowe wybory parlamentarne w Azerbejdżanie, które odbyły się 9 lutego 2020 roku (zob. Załącznik 8). Była to misja wysokiej rangi: uczestniczyło w niej 12 parlamentarzystów z sześciu krajów europejskich oraz dwóch deputowanych do parlamentów krajów związkowych z Niemiec (zob. Załącznik 9).

Według wspólnej misji obserwacyjnej OBWE ODIHR, ZP OBWE oraz ZPRE, „restrykcyjne ustawodawstwo i warunki polityczne uniemożliwiły realną konkurencję w przedterminowych wyborach parlamentarnych w Azerbejdżanie w dniu 9 lutego 2020 roku, pomimo dużej liczby kandydatów. Niektórym potencjalnym kandydatom odmówiono prawa do kandydowania, ale poza tym proces rejestracji kandydatów był otwarty. Wyborcy nie mieli możliwości dokonania świadomego wyboru ze względu na brak prawdziwej debaty politycznej”.¹³² Niemniej jednak, zdecydowana większość innych

131 “Electoral Observation Mission in Mexico. June 2019”, *Europejska Rada na rzecz Demokracji i Praw Człowieka*, 6 lipca (2019), <http://ecdhr.eu/project/electoral-observation-mission-in-mexico-june-2019/>.

132 “Azerbaijan, Early Parliamentary Elections, 9 February 2020: Statement of Preliminary Findings and Conclusions”, *OBWE*, 10 lutego (2020), <https://www.osce.org/odihr/elections/azerbaijan/445759>.

Janusz Niedźwiecki na konferencji prasowej w Azerbejdżanie w 2020 roku.

Źródło: https://www.youtube.com/watch?v=iLV7zSX_YPw

organizacji międzynarodowych i indywidualnych obserwatorów - starannie wyselekcjonowanych przez autorytarny reżim prezydenta İlhama Alijewa – potwierdziła w pełni demokratyczny charakter tych wyborów parlamentarnych.¹³³ ECDHR Niedźwieckiego była jedną z tych organizacji.

W rzeczywistości członkowie misji ECDHR zaczęli chwalić wybory jeszcze przed oficjalnym zakończeniem procesu głosowania. Na przykład, Uli Henkel, deputowany parlamentu kraju związkowego Bawarii, reprezentujący skrajnie prawicową niemiecką AfD, oświadczył, że rząd Azerbejdżanu wykazał się otwartością i przejrzystością w organizacji i przeprowadzeniu

133 Więcej na temat międzynarodowej obserwacji wyborów w Azerbejdżanie w 2020 roku, zob. Anton Shekhovtsov, "Problematic International Observation of the Azerbaijani 2020 Parliamentary Elections", *Europejska Platforma Demokratycznych Wyborów*, 6 kwietnia (2020), <https://www.epde.org/en/news/details/problematic-international-observation-of-the-azerbaijani-2020-parliamentary-elections-2615.html>.

przedterminowych wyborów parlamentarnych.¹³⁴ Jego kolega z partii Ulrich Singer powiedział, że w lokalach wyborczych, które odwiedzili, nie zgłaszano skarg na przebieg wyborów.¹³⁵ Organizację wyborów¹³⁶ chwalili również Věra Procházková, czeska posłanka z populistycznej partii ANO 2011, oraz Manol Genov, poseł z Bułgarskiej Partii Socjalistycznej, który w 2017 roku został oskarżony o kupowanie głosów.¹³⁷

Dwa dni po wyborach, ECDHR opublikowała raport, w którym stwierdziła, że misja nie odnotowała żadnych naruszeń ordynacji wyborczej, które mogłyby wpłynąć na wyniki, oraz że wybory odbyły się zgodnie z prawem wyborczym Azerbejdżanu i powszechnie uznanymi normami demokratycznymi.¹³⁸

134 A. Mamedow, B. Rustambekow, „Własti Azerbajdżana organizowali otkrytyje dosrocnyje parlamentyskije wybory - dieputat Landtaga”, *Interfax Azerbaijan*, 9 lutego (2020), <http://interfax.az/view/791827>.

135 „Niemieckij dieputat: ‘Nikakich żalob na wybory k nam nie postupało’”, *Haqqin*, 9 lutego (2020), <https://haqqin.az/news/169667>.

136 “Bulgaria: Bulgarian Anti-Corruption Unit Charges MP Manol Genov with Vote-buying”, *Regional Anti-Corruption Initiative*, 13 lipca (2017), <http://www.rai-see.org/bulgaria-bulgarian-anti-corruption-unit-charges-mp-manol-genov-with-vote-buying/>.

137 Mamedow, Rustambekow, „Własti Azerbajdżana organizowali”; A. Mamedow, B. Rustambekow, “Wybory w Azierbajdżanie prochodiat spokojno – mieżdunarodnyje nabludatieli”, *Interfax Azerbaijan*, 9 lutego (2020), <http://interfax.az/view/791851>.

138 “Observers: Elections Were Held with No Violations”, Axar, 11 lutego (2020), <https://en.axar.az/news/politics/444200.html>.

WNIOSKI

W ciągu pięciu lat polski obywatel, Janusz Gabriel Niedźwiecki, z działacza marginalnej i niezarejestrowanej partii skrajnie prawicowej przeistoczył się w koordynatora działań prokremlowskich, a w końcu w agenta wpływu Moskwy - aczkolwiek mało skutecznego, gdyż do czasu jego aresztowania w maju 2021 roku żaden z jego projektów nie nabrał rozpędu.

Nie jest to przemiana wyjątkowa: znaczna liczba skrajnie prawicowych polityków, zwłaszcza o antyamerykańskich przekonaniach, angażuje się w działania prokremlowskie. Co więcej, jak pokazują nasze wcześniejsze badania,¹³⁹ ci sami skrajnie prawicowi politycy często biorą udział w pozorowanych obserwacjach wyborów, wspierając autorytarne reżimy, przywódców lub siły polityczne, co pogłębia ich powiązania z rosyjskimi politykami, urzędnikami, a czasem także służbami wywiadowczymi. W istocie, to właśnie udział w politycznie stronniczych misjach obserwacyjnych stał się dla wielu europejskich polityków trampoliną do większego zaangażowania w moskiewskie operacje wpływu i inne szkodliwe działania.

Do pewnego stopnia Niedźwiecki podążał śladami innego polskiego obywatela, Mateusza Piskorskiego: ten ostatni również zaczynał jako marginalny skrajnie prawicowy bojówkarz, następnie wyruszył na pozorowane misje obserwacyjne, aż w końcu mocno zaangażował się w moskiewskie działania dezinformacyjne i propagandowe, co doprowadziło do jego aresztowania przez polskie służby bezpieczeństwa w 2016 roku.

W rzeczywistości głównym powodem, dla którego rosyjscy politycy i urzędnicy w ogóle skorzystali z usług Niedźwieckiego, było to, że potrzebowali polskiego prorosyjskiego działacza, który zastąpiłby Piskorskiego w roli „naszego człowieka w Polsce”. Ze względu na pozbawienie wolności Piskorski nie mógł już świadczyć usług na rzecz Moskwy. Niedźwiecki został dublerem Piskorskiego niejako z przypadku, ale nigdy nie osiągnął jego poziomu operacyjnego.

139 Shekhovtsov, *Russia and the Western Far Right*, s. 101-131.

ZAŁĄCZNIKI

Załącznik 1. Misja obserwacyjna „Inicjatywy Politycznej”, zorganizowana przez Sergejsa Blagoveščenskisa i Janusza Niedźwieckiego w celu obserwacji wyborów regionalnych w 2015 roku na Ukrainie.

Nr	Nazwisko	Kraj
1	Stanislav Berkovec	Czechy
2	Sergejs Blagoveščenskis	Łotwa
3	Piotr Chmielowski	Polska
4	Anna Čurdová	Czechy
5	Andrzej Dariusz Dotecki	Polska
6	Ludwig Flocken	Niemcy
7	Jarostaw Gromadzki	Polska
8	Corinna Herold	Niemcy
9	Olaf Kießling	Niemcy
10	Zoltán Magyar	Węgry
11	Janusz Niedźwiecki	Polska
12	Zdeněk Ondráček	Czechy
13	Rainer van Raemdonck	Niemcy
14	Tomasz Rudy	Niemcy
15	Tamás Gergő Samu	Węgry
16	Christina Schade	Niemcy
17	Balázs Szabó	Węgry
18	Jurij Zajcev	Łotwa

Załącznik nr 2. „Międzynarodowi eksperci” obserwujący rosyjskie wybory podczas wspólnego dnia głosowania 10 września 2017 roku. Rosyjskie media państwowe podawały, że liczba „ekspertów” będzie wynosić 27 osób, ale nigdy nie opublikowały pełnej listy. Udało nam się zidentyfikować 24 z nich.

Nr	Nazwisko	Kraj
1	Aymeri Montesquiou-Fezensac d'Artagnan	Francja
2	Dominique Bilde	Francja
3	Aldo Carcaci	Belgia
4	Nicolas Dhuicq	Francja
5	André Elissen	Holandia
6	Pavel Gamov	Szwecja
7	Rumen Vasilev Gechev	Bułgaria
8	Seong Bae Kang	Korea Południowa
9	Tom Kitt	Irlandia
10	Dimitri de Kochko	Francja
11	Jaromír Kohlíček	Czechy
12	Marek Krajčí	Słowacja
13	Eun Mi Lee	Korea Południowa
14	Thierry Mariani	Francja
15	Pedro Antonio Martín Marín	Hiszpania
16	Alain Marsaud	Francja
17	Alesya Miloradovich	Francja
18	Janusz Niedźwiecki	Polska
19	Bernard Owen	Francja
20	G. Kline Preston IV	USA
21	Maria Rodriguez-McKey	Francja
22	Gianluca Savoini	Włochy
23	Stefano Valdegamberi	Włochy
24	Michel Voisin	Francja

Załącznik nr 3. List Janusza Niedźwieckiego z zaproszeniem do udziału w obserwacji wyborów prezydenckich w Rosji w 2018 roku.

EUROPEAN COUNCIL
ON DEMOCRACY
AND HUMAN RIGHTS

Warszaw, January 15, 2018

Dear Sir,

On March 18th, 2018 presidential elections to the Russian Federation are to be held. As always on this occasion, Russian Duma invites parliamentarians, political experts and influential personalities to take part in observation of the electoral process.

Given your political experience, on behalf of European Council on Democracy and Human Rights and Russian Peace Foundation (our Russian partner and official host of this electoral monitoring mission), we would like to invite you to join the election monitoring mission and observe the voting and counting process in Russia, on March, 2018.

The general timing of mission operation is from **March 16th till 19th, 2018.**

All travel and accommodation expenses are covered by the organizers.

All participants of our electoral monitoring mission will get official accreditation from Russian Central Electoral Commission.

If you wish to take part in this event **please, kindly confirm your participation as soon as possible.** We will held, among others, around 150 parliamentarians, politicians and experts from all around the world. **The number of participants is limited.** In the case of large number of applications, the order of submission of the applications will be decisive, so please make a decision as quickly as possible.

The official invitation and detailed program will be send after we will close the list of participants of this electoral monitoring mission (in the mid of February).

If you have any questions, feel free to write us or call us at +48 [REDACTED]

Best regards

Janusz Niedźwiecki

president of the European Council
on Democracy and Human Rights

EUROPEAN COUNCIL ON DEMOCRACY AND HUMAN RIGHTS
+ 48 [REDACTED] | [REDACTED]@ecdhr.eu | www.ECDHR.eu

Załącznik nr 4. List Janusza Niedźwieckiego, działającego w imieniu Ołeha Wołoszyna i Nadii Borodij, adresowany do Nathana Gilla w sprawie jego wyjazdu na Ukrainę w 2018 roku.

Dear Nathan Gill,

I'm sending you some details regarding your trip to Ukraine. **Also I will be in Strasbourg from 16-17 of April. If you have time I would love to invite you for a dinner so that we could discuss all the details in person.**

1. Flights

Please write me from which city you would like to fly to Kiev (from Kiev there will be another fly to Dnipropetrovsk). After you send me this information I will send you flight proposals so that you could chose most convenient flight.

2. Travel period

General plan is that you flight to Kiev 8th of May 2018, and fly back 10th of May. But if you have more time and want to stay one more day, we may organize additional day in Kiev. Since this would be your first visit in Ukraine, we could organize you a tour around Kiev so that you could see some interesting places in this city. Please let me know how much time you have.

3. Draft program

- arrival to Dnipropetrovsk on May 8,
- excursion and acquaintance with that biggest centre of Eastern Ukraine,
- participation in commemoration ceremony of the Victory Day,
- communication with WWII veterans and laying of flowers to monument to II World War Victory Monument on 9 of May
- departure on May 10, 2018 (we could organize additional day for a trip in Kiev if you want and if you have more time)

If you have any additional request please let me know.

4. Hotel and transfer from airport

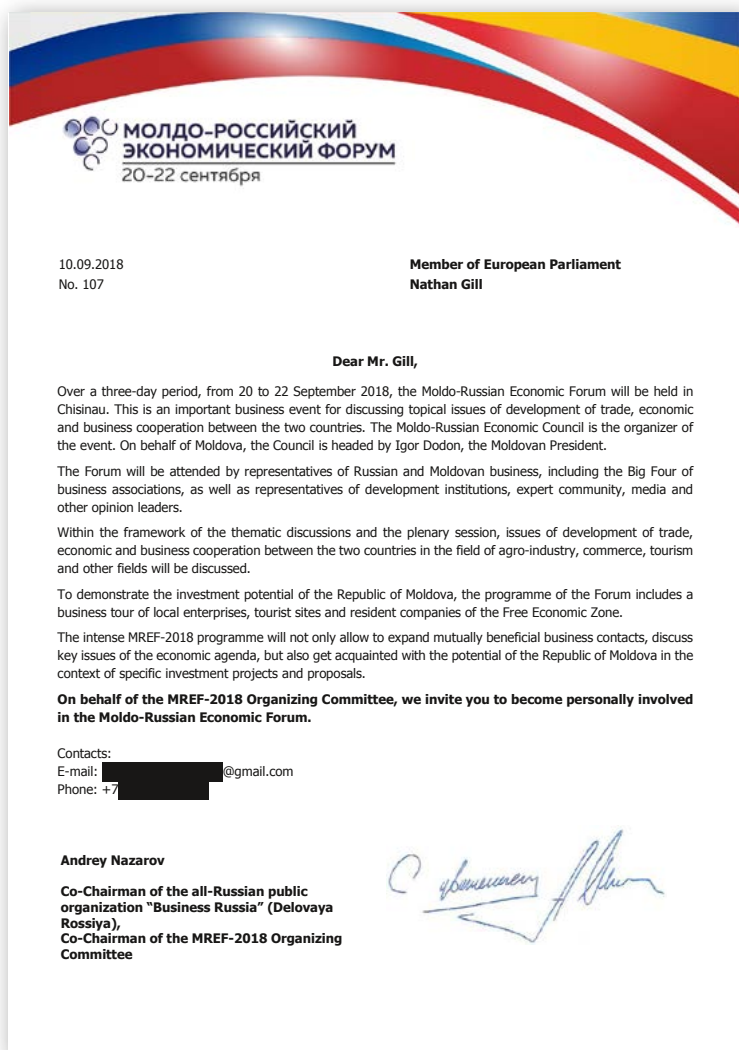
We will book for you a Hotel in the centre of Dnipropetrovsk (I will send you details later). You will be also transferred from the airport by car.

I will be in Strasbourg from 16-17 of April. If you have time I would love to invite you for a dinner so that we could discuss all the details in person.

Best regards,

Janusz Niedźwiecki
ECDHR
+48 [REDACTED]

Załącznik nr 5. Zaproszenie Nathana Gilla do udziału w Mołdawsko-Rosyjskim Forum Gospodarczym, które odbyło się w Kiszyniowie w Mołdawii w dniach 20-22 września 2018 roku.

Załącznik nr 6. List Janusza Niedźwieckiego z zaproszeniem do udziału w Międzynarodowym Forum „Rozwój parlamentaryzmu”, które odbyło się w Moskwie w dniach 4-5 czerwca 2018 roku.

From: Janusz Niedźwiecki [<mailto:██████████@ecdhr.eu>]
Sent: █ May 2018 █
To: ██████████
Subject: Invitation - Forum on Development of Parliamentarism - Moscow June 3-6

Dear ██████████

On June 4-5th, 2018 will be held in Moscow International Forum on Development of Parliamentarism. The Forum will be attended by Parliamentarians, diplomats and political experts from more than 100 countries.

Given your political experience, on behalf of European Council on Democracy and Human Rights and the Speaker of Russian Federation Duma, Mr Vyacheslav Volodin (official host of the Forum) we would like to invite you to join this event.

The total program of the Forum is designed for 4 days (June 3-6, 2018).

3 June: arrival and accommodation of participants, optional cultural program.

4-5 June: working days. There are three thematic sections planned: issues of legislative support of the world economy development in the 21st century, the role of parliaments in strengthening international security, the exchange of best practices of national legislation, etc.

There will be some additional activities/ sessions at the forum.

6 June: Departure.

Format of meetings (sections): panel discussions and round tables.

During the main events will be simultaneous interpretation into 6 official UN languages (Arabic, Chinese, English, French, Spanish and Russian). To translate speeches from other languages it is intended to provide the delegation's interpreter with equipment for simultaneous interpretation by prior request (before May 25, 2018).

Venue: Moscow, Prospekt Mira, 119c, International congress and exhibition center VDNH Expo, pavilion 75 (www.expo.vdnh.ru/en)

All travel and accommodation expenses are covered by the organizers.

If you wish to take part in this event please, kindly confirm your participation as soon as possible. The number of participants is strictly limited. In the case of large number of applications, the order of submission of the applications will be decisive, so please make a decision as quickly as possible.

In the attachment you will find detailed program of the Forum together with official invitation issued by the Deputy Speaker of Russian State Duma - Pyotr Olegovich Tolstoy.

If you have any questions, feel free to write us or call us at +48 ██████████

Best regards,
Janusz Niedźwiecki
President of European Council
on Democracy and Human Rights

Заłączник 7. Zaproszenie (oraz jego oficjalne tłumaczenie) do udziału w Międzynarodowym Forum „Rozwój parlamentaryzmu”, podpisane przez wiceprzewodniczącego Dumy Państwowej Piotra Tołstoj.

ГОСУДАРСТВЕННАЯ ДУМА
ФЕДЕРАЛЬНОГО СОБРАНИЯ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ
СЕДЬМОГО СОЗЫВА

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ПРЕДСЕДАТЕЛЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ДУМЫ

ул. Охотный ряд, д. 1, Москва, 103265 Тел. 8(495)692-71-76 Факс 8(495)692-81-53 E-mail: tolstoy@duma.gov.ru

г. _____

№ _____

Уважаем _____

4-5 июня 2018 года по инициативе Государственной Думы Федерального Собрания Российской Федерации в Москве состоится первый Международный форум по развитию парламентаризма.

Эта инициатива призвана собрать на одной площадке парламентариев, мировых лидеров общественного мнения, ученых, интеллектуалов, для продвижения объединительной повестки международного парламентского сотрудничества.

Опыт многостороннего межпарламентского взаимодействия свидетельствует о значительном потенциале парламентской дипломатии, раскрытие которого требует расширения инфраструктуры для прямых контактов между парламентариями и ведущими экспертами разных стран.

Международный форум по развитию парламентаризма предлагает своим участникам удобный диалоговый формат для обсуждения широкого спектра вопросов международной парламентской повестки - от общих глобальных вызовов, проблем борьбы с терроризмом, незаконной миграции, информационной безопасности и защиты свободы прессы до прикладных аспектов современного нормотворчества. Особый интерес представляют возможности обмена лучшими практиками регулирования новых сфер правоотношений, связанных, в том числе, с цифровизацией общественной жизни. Такой формат взаимодействия сегодня востребован как никогда прежде.

Современные вызовы требуют новых прорывных законодательных и политических решений. Совместный поиск таких решений - главная задача предстоящей встречи.

Форум призван консолидировать усилия парламентариев и ученых, упрочить их взаимодействие, придать импульс развитию механизмов парламентской дипломатии на перспективных направлениях, выработать принципы свободного от политической конъюнктуры парламентского сотрудничества.

Имею честь пригласить Вас принять участие в совместной работе, рассчитываю на Ваш вклад в общие усилия в интересах справедливого и безопасного будущего для всего мира.

О Вашем решении прошу информировать Оргкомитет Форума: dumaforum@duma.gov.ru.

Петр ТОЛСТОЙ

Letterheaded paper

STATE DUMA OF THE FEDERAL ASSEMBLY OF THE RUSSIAN FEDERATION
OF THE SEVENTH TERM

DEPUTY CHAIRMAN OF THE STATE DUMA

Ulitsa Okhotny Ryad, 1, Moscow, 103265 tel. 8(495)692-71-76 fax. 8(495)692-81-53 e-mail:
tolstoy@duma.gov.ru

Dear [REDACTED]

The State Duma of the Federal Assembly of the Russian Federation launches the first International Forum on Parliamentarism to be held in Moscow on June 4-5, 2018.

The goal of this initiative is to gather parliamentaries, leading global opinion shapers, researchers and intellectuals to promote a unifying agenda for the international parliamentary cooperation.

Multilateral interparliamentary cooperation proves the considerable potential of parliamentary diplomacy. To unleash it, we need to expand infrastructure for direct contacts between parliamentaries and leading experts from different countries.

The International Forum on Parliamentarism offers its participants convenient dialogue opportunities to discuss a wide spectrum of issues of the international parliamentary agenda – from common global challenges, counter-terrorism efforts, illegal migration, information security and freedom of the press to practical aspects of modern rule-making. Area of special interest is sharing best legislative practices of regulating new legal relations emerging, inter alia, from digital transformation of social life. Today such format of interaction is sought after as never before.

Current challenges require groundbreaking legislative and political solutions. Joint search for such solutions is the key goal of the upcoming event.

The Forum seeks to consolidate the efforts and enhance interaction of parliamentaries, researchers and experts, give momentum to the development of parliamentary diplomacy in perspective areas, elaborate principles of politically unbiased parliamentary cooperation.

I have the honor to invite you to join our work and count on your contribution to our common effort for just and secure future of the world.

Please inform the Organizing Committee of the Forum on your decision to the following address: dumaforum@duma.gov.ru.

Handwritten: *Respectfully*

Signed Pyotr Tolstoy

[REDACTED]

Załącznik nr 8. List Janusza Niedźwieckiego z zaproszeniem do udziału w obserwacji przedterminowych wyborów parlamentarnych w Azerbejdżanie, które odbyły się 9 lutego 2020 roku.

From: Janusz Niedźwiecki [mailto:██████████@ecdhr.eu]
Sent: █ January 2020 █
To: ██████████
Subject: Invitation - Election monitoring mission in Azerbaijan

Dear ██████████

On February 9th, 2020 parliamentary elections in the Azerbaijan Republic are to be held. As always on this occasion, The National Assembly of Azerbaijan (Milli Majlis) invites parliamentarians and political experts from European countries to take part in observation of the electoral process.

The general timing of this short time electoral observation mission is from February 7th till February 10th, 2020.

Draft program:

Friday 7.02

Arrival to Baku, capital of the Azerbaijan Republic.

Saturday 8.02

Meetings with the Azerbaijan authorities and political leaders

City tour

Joint dinner with invited guests

Sunday 9.02

Election day. We will visit several voting polls (about 8-10) in Baku and surroundings

Monday 10.02 / Tuesday 11.02

Departure of invited guests

Given your political experience, on behalf of the European Council on Democracy and Human Rights and the Milli Majlis - National Assembly of Azerbaijan - (our official Azerbaijan partner for this electoral observation mission), we would like to invite you to join the election monitoring mission to observe the voting and counting process in Azerbaijan Republic, on February 9th 2020.

Election observation is a vital ECDHR activity aiming to promote democracy, human rights and the rule of law. It contributes to strengthening democratic institutions, securing the transparency of electoral processes, helping to deter fraud, intimidation and violence.

All travel and accommodation expenses are covered by the organizers.

If you wish to take part in this event please, kindly confirm your participation as soon as possible.

We will hold, parliamentarians from different European countries. The number of participants is limited. In the case of large number of applications, the order of submission of the applications will be decisive, so please make a decision as quickly as possible.

The official invitation will be sent after we will close the list of participants of this electoral monitoring mission.

If you have any questions, feel free to write us or call us at +48 ██████████

Best regards

Janusz Niedźwiecki
president of European Council
on Democracy and Human Rights

**Załącznik nr 9. Misja Europejskiej Rady
na rzecz Demokracji i Praw Człowieka,
kierowanej przez Janusza Niedźwieckiego,
w czasie wyborów parlamentarnych w
Azerbejdżanie w dniu 9 lutego 2020 roku.**

Nr	Nazwisko	Kraj
1	Stella Biziou	Grecja
2	Angela Crovetti	Włochy
3	Jaroslav Doubrava	Czechy
4	Rumen Vasilev Gechev	Bułgaria
5	Manol Trifonov Genov	Bułgaria
6	Uli Henkel	Niemcy
7	Grégory Elie Albert Jullien	Francja
8	Anton Konstantinov Kutev	Bułgaria
9	Ettore Licheri	Włochy
10	Oswaldo Napoli	Włochy
11	Janusz Niedźwiecki	Polska
12	Katerina Monogiou	Grecja
13	Věra Procházková	Czechy
14	Jean-Luc Reitzer	Francja
15	Ulrich Singer	Niemcy
16	Lazaros Tsavdaridis	Grecja
17	Katarzyna Ueberhan	Polska
18	Rania Younisova	Czechy

INDEKS NAZWISK

(WYŁĄCZNIE OSOBY WYMIENIONE W TREŚCI RAPORTU)

- Akhmetov, Rinat: 11-12, 20
Al Malazi, Nabil: 15-16, 40
al-Assad, Bashar: 15, 26, 34-35
al-Halqi, Wael Nader: 40
Aliyev, Ilham: 60
Antoniou, Maria: 50
Arnott, Jonathan: 50-51
Augustyniak, Jarosław: 15, 39
Balfe, Richard Andrew
(Lord Balfe of Dulwich): 23-24
Bekier, Bartosz: 15
Benkendorf, Egor: 52-53
Bergeron, Joëlle: 47
Berkovec, Stanislav: 17-18
Bertolasi, Eliseo: 39, 41
Bieszczad, Bartosz: 39
Blagoveščenski, Sergejs: 16, 17
Bondarenko, Yuriy: 40-41
Borodi, Nadia:
23-24, 35-37, 48, 52, 54
Chiesa, Giulietto: 55-56
Chizhov, Vladimir: 56
Coburn, David: 50-53
Cornwell, James: 58
Couso Permuy, Javier: 34
Dołęcki, Andrzej Dariusz: 18
Droese, Siegbert: 50
Ducarme, Denis: 35
Dugin, Alexander: 55
Filatov, Borys: 13, 20, 23-24, 48
Flocken, Ludwig: 18
Gagnon, Bruce: 33
Gamov, Pavel: 44-45
Genov, Manol: 61
Gericke, Arne: 52-53
Gill, Nathan: 48-54
Griffin, Nick: 40
Harms, Michael: 50
Henkel, Uli: 60
Herold, Corinna: 19
Ilyin, Anton: 56
Irazabalbeitia, Iñaki: 55
Jankowski, Tomasz: 39
Kamiński, Jacek Cezary: 33
Khisamov, Iskander: 58
Kolomoyskyi, Ihor: 13
Konstantakopoulos, Dimitris: 55
Korwin-Mikke, Janusz: 39-41, 44
Kovalish, Irina: 36
Kozak, Taras: 53
Krajčí, Marek: 45-46
Krasikov, Ivan: 19-20

- Kurginyan, Sergey: 55
 Lasecki, Ronald: 58
 Le Pen, Marine: 33
 Lukashenka, Alexander: 10
 Machulko, Viktoriya: 32-33, 35-37
 Mamikins, Andrejs: 34-35
 Manafort, Paul: 11-12
 Marchevs'ky, Artem: 52-53
 Martynov, Aleksey: 33
 Mathieu, Grégory: 22-23, 35
 Medvedchuk, Viktor: 51
 Mohammed, Shaffaq: 54
 Moreau, Xavier: 33
 Nazarov, Andrey: 50
 Ochsenreiter, Manuel: 39, 41, 50
 Palikot, Janusz: 14-15
 Piekarska, Marta: 58
 Piskorski, Mateusz: 15-17, 26,
 29-30, 33-34, 39-44, 56, 63
 Poroshenko, Petro: 12, 52
 Pretzell, Marcus: 20-21
 Procházková, Věra: 61
 Putin, Vladimir: 26, 28, 51
 Raemdonck, Rainer van: 18
 Rękas, Konrad: 16
 Rudy, Thomas: 18-19
 Rulewski, Jan: 35-38
 Shavrov, Igor: 36
 Singer, Ulrich: 61
 Skalski, Marcin: 39
 Skoryk, Mykola: 37
 Slutsky, Leonid: 42-46, 56
 Tolstoy, Pyotr: 56-57
 Toom, Yana: 34-35
 Tremblay, Regis: 33
 Vilkul, Oleksandr:
 13, 18-20, 23-24, 48-49
 Volodin, Vyacheslav: 56-57
 Voloshyn, Oleh:
 23-24, 35-37, 48, 52, 54
 Wcisła, Jerzy: 35-38
 Wells, James: 54
 Wilayto, Phil: 33
 Wilk, Jacek: 57
 Wsół, Jan: 39
 Yanukovych, Viktor: 11, 13, 23
 Zakhariev, Zakhari: 55
 Ždanoka, Tatjana: 33-35, 54-56
 Zelensky, Volodymyr: 54

SIEĆ POWIĄZAŃ JANUSZA NIEDŹWIEDZKIEGO W UKRAINIE

PARTY OF REGIONS

MATEUSZ
PISKORSKI

OPPOSITION BLOC

OPPOSITION PLATFORM -
FOR LIFE

OLEH
VOLOSHYN

VIKTOR
MEDVEDCHUK

NADIA
BORODI

NEWSONE

112 UKRAINE

**JANUSZ
NIEDŹWIECKI**

**TATJANA
ŽDANOKA**

**JAMES
WELLS**

**SHAFFAQ
MOHAMMED**

**JAN
RULEWSKI**

**JERZY
WCISŁA**

**JONATHAN
ARNOTT**

**DAVID
COBURN**

**ARNE
GERICKE**

**NATHAN
GILL**

SIEĆ POWIĄZAŃ JANUSZA NIEDŹWIEDZKIEGO W ROSJI

**GIULIETTO
CHIESA**

**TATJANA
ŽDANOKA**

**SERGEY
KURGINYAN**

**LEONID
SLUTSKY**

**PYOTR
TOLSTOY**

**VYACHESLAV
VOLODIN**

**MATEUSZ
PISKORSKI**

**JANUSZ
KORWIN-MIKKE**

**JANUSZ
NIEDŹWIECKI**

**YURIY
BONDARENKO**

**ANDREY
NAZAROV**

**NATHAN
GILL**

Więcej raportów można znaleźć w sekcji „Dokumenty” na stronie www.epde.org

Subskrybuj nasz miesięczny e-biuletyn tu www.epde.org/en/newsletter.html

EPDE w mediach społecznościowych

 facebook.com/epde.electionsmonitoring

 [@epde_org](https://twitter.com/epde_org)

Członkami EPDE są:

Białoruski Komitet Helsiński BHC (Białoruś)
Komitet Wyborców Ukrainy CVU (Ukraina)
Centrum Monitoringu Wyborów i Studiów nad Demokracją
EMDS (Azerbejdżan)
Europejska Wymiana (Niemcy)
Helsińskie Stowarzyszenie Obywatelskie Wanadzor (Armenia)
Centrum Praw Człowieka Wiasna (Białoruś)
Międzynarodowe Centrum Studiów nad Wyborami IESC (Litwa)
Międzynarodowe Stowarzyszenie na rzecz Wolnych Wyborów i
Demokracji ISFED (Gruzja)
Norweski Komitet Helsiński NHC (Norwegia)
Sieć Obywatelska OPORA (Ukraina)
Fundacja Odpowiedzialna Polityka (Polska)
Stowarzyszenie Promo-Lex (Mołdawia)
Fundacja im. Stefana Batorego (Polska)
Szwedzkie Międzynarodowe Centrum Liberalne SILC (Szwecja)
Centrum Antykorupcyjne Transparency International (Armenia)